

Relikvije iz Očevije, Vareša i Vukanovića

ANTE ŠKEGRO

Hrvatski institut za povijest, Zagreb

E-mail: askegro@isp.hr

DOI: <https://doi.org/10.47960/2712-1844.2024.10.95>

UDK: 27-526.7 (497.6)

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 30. ožujka 2024.

Prihvaćeno: 29. svibnja 2024.

TOMISLAV BRKOVIĆ

Župa sv. Mihovila Arkandela, Vareš

E-mail: tomyxy@gmail.com

Sažetak

I u vrijeme najkrvavijih progona koje su, naspram njih u njihovoj vlastitoj domovini, stoljećima poduzimali osmanski okupatori, pljačkaši, silovatelji i ubojice, s rimskih su prostora i među bosanske katolike prispijevale raznolike relikvije. Među njima su i "čestica Kristova križa" pribavljena u Rimu 1730. godine - pohranjena u crkvi u Očeviji kod Vareša u istočnom dijelu središnje Bosne, "relikvija sv. Grgura Velikog pape ispovjedaoca i naučitelja Crkve" nabavljena 1790. godine u Rimu - koja se čuva u staroj crkvi u Varešu, "relikvije mučenika sv. Vincencija" dobavljene 1797. godine posredstvom makarskoga kanonika i biskupskog provikara fra Ivana Josipa Pavlovića Lučića - također u staroj crkvi u Varešu te "relikvije svetih mučenika Bazilija i Bone" umetnute 1862. godine u oltar sv. Ante Padovanskog u crkvi Franjevačkoga samostana sv. Ivana Krstitelja u Kraljevoj Sutjesci kod Kaknja u središnjoj Bosni koji je darovan crkvi sv. Ante Padovanskog u Vukanovićima kod Kaknja. Potvrde o vjerodostojnosti ovih relikvija čuvale su se u župi Vareš, da bi 50-ih godina 20. stoljeća bile pohranjene u arhiv Franjevačkoga samostana sv. Ivana Krstitelja u Kraljevoj Sutjesci.

Ključne riječi: čestica Kristova križa iz crkve u Očeviji kod Vareša; relikvija pape sv. Grgura I. Velikog iz crkve sv. Mihovila Arkandela u Varešu; relikvije sv. Vincencija iz crkve sv. Mihovila Arkandela u Varešu; relikvije svetih mučenika Bazilija i Bone iz oltara crkve sv. Ante Padovanskog u župi Vukanovići kod Kaknja; Franjevačka provincija "Svetoga Križa" Bosne Srebrene.

1. Čestica Kristova križa iz Očevije kod Vareša

U crkvi glasovitoga hrvatskog mjesta Očevija,¹ koje je sastavni dio starodrevne katoličke župe Vijaka kod Vareša, čuva se i pozlaćeni relikvijar (Sl. 1) za koji se smatra da sadrži česticu drva križa na kojem je raspet Isus Krist. U prilog tome govori bilješka *De Ligno SS C*,² što bi značilo: "iz drva presvetoga križa čestica", umetnuta u sâm relikvijar ispod kristalnoga križića u kojem se čestica i nalazi (Sl. 2). U reportaži o dragocjenostima crkve u Očeviji iz 2005. godine naznačeno je da se u ovome "relikvijaru nalazi i prijepis reskripta Svete Kongregacije za širenje vjere od 12. 7. 1778. koji glasi: "Sveti naš otac papa Pio VI. podjeljuje potpuni oprost svima i svakome od Kristovih vjernika oba spola - koji doista skrušeno ispovjeđeni i pričešćeni, pohode i groblja sela Očevije u župi sv. Mihovila na dan 3. svibnja kada se slavi blagdan Našašća sv. Križa, i tu neko vrijeme mole za raširenje vjere. Ovo vrijedi od predvečerja uoči blagdana pa do sutona tog dana za stalno. Može se namijeniti i dušama u čistilištu".³ Tijekom pregleda ovoga relikvijara, kojega je obavio fra Tomislav Brković iz župe Vareš, ovaj 'prijepis reskripta' u relikvijaru nije pronađen.⁴ Ako se u relikvijaru i nalazio, moguće da je uklonjen prilikom njegove restauracije koja je 2004. godine obavljena u Freiburgu u njemačkoj saveznoj državi Baden-Württemberg.⁵ Nije isključeno da je zbog ove relikvije i katoličko groblje u Očeviji prozvano "Grobljem Svetoga Križa".⁶

¹ Ovo istraživanje provedeno je u sklopu projekta "Zajednice, komunikacije i društvene mreže u hrvatskom srednjovjekovlju i ranomodernom dobu (COMNET)" koji financira Europska unija programom NextGenerationEU (380-01-02-23-40). O mjestu Očevija usp. ILIJA BARIŠIĆ, *Očevac o Očevcima i Očeviji*, vlastito izdanje, Očevija - Vareš, 2006., pass.

² *De Ligno S(ancti)s(simae) C(rucis)*.

³ Usp. B. MATIČEVIĆ, "Vareš / Očevija. Očevsko povijesno blago", u: *Katolički tjednik*, god. IV (XXVI), br. 11, 20. ožujka 2005., str. 29.

⁴ Usp. *Isto*. "U njemu, također, nema ništa. Odvrnuo sam sa zadnje strane i tri vijka te otvorio sve i do u detalje pogledao - nema nigdje nikakva natpisa. Otvarao sam i staklo u kojem je križ postavljen i također nisam našao ništa. Očito ili nije bio nikakav dokument ili je izvađen i pohranjen negdje drugdje." Svjedočanstvo fra Tomislava Brkovića, koautora ovoga rada, od 4. veljače 2024.

⁵ Usp. B. MATIČEVIĆ, "Vareš / Očevija. Očevsko povijesno blago", str. 29.

⁶ Usp. I. BARIŠIĆ, *Očevac o Očevcima i Očeviji*, str. 37.

Sl. 1. Relikvijar u katoličkoj crkvi u Očeviji. /
Fig. 1. Reliquary in the Catholic church in Očevija.

Sl. 2. Bilješka u relikvijaru u katoličkoj crkvi u Očeviji. /
Fig. 2. Note in the reliquary in the Catholic church in Očevija.

Potvrda za česticu Kristova križa od 18. ožujka 1730.

U arhivu Franjevačkoga samostana sv. Ivana Krstitelja u Kraljevoj Sutjesci čuva se i papirnata potvrda (24 x 21 cm),⁷ kojom Enrique Lasso de la Vega – naslovni biskup Thaumacusa (D. Henricus Lasso de la Vega Dei et Apostolicae Sedis Gratia Episcopus Taumacensis)⁸ jamči za česticu koja je uzeta iz drva Kristova križa (*particulam ex Sacro Ligno Sanctissimi Crucis Domini Nostri Jesu Christi*), te izdana

⁷ Arhiv Franjevačkoga samostana sv. Ivana Krstitelja u Kraljevoj Sutjesci, Predmet: *Acta Turcica*, Kutija VII, Fascikl /svezak/ 29 XXIX, Razdoblje: 18. i 19. stoljeće, Oznake: "Vareš".

⁸ Enrique Lasso de la Vega, (rođen 1689.), naslovni biskup ugasle ranokršćanske dijeceze Thaumacus u Ftiotidi u središnjoj Grčkoj (od 1728.), na mjestu koje je grčko naselje Domokos (Δομοκός). Usp. <https://www.catholic-hierarchy.org/bishop/bLassode.html> (26. 3. 2024.).

u Rimu 18. ožujka 1730., na nejednake je pravokutnike četiri puta presavijena prema unutra. Na njezinoj posivjeloj poledini (Sl. 3) u gornjem pravokutniku, crnom je tintom u pet redaka zabilježeno: *SSE Crucis Christi particula / Authentica attestatio, quam / adeptus Fr Philippus ab Ochieuja / Rome Anno Dni 1736. hic / tulit et apposuit*, što znači: "Presvetoga Križa Kristova čestica / vjerodostojno svjedočanstvo, koju / pribavi fra Filip od Očevije / Rim, godine Gospodnje 1736. ovdje / donese i postavi". U središnjem pravokutniku grafitnom je olovkom u skorije vrijeme naznačeno: *Nr. 183*, što se očito odnosi na broj pod kojim se čuva u spomenutom arhivu. Arhivski dokumenti pisani hrvatskom ćirilicom, latinskim i arapskim jezikom, pedesetih godina 20. stoljeća iz župe Vareš pohranjeni su u arhiv Franjevačkoga samostana u Kraljevoj Sutjesci.⁹ U donjem pravokutniku u tri je retka, također, crnom tintom monumentalnijim rukopisom naznačeno: *Particule SS.E / Crucis Christi / Authentica*, što bi značilo: "čestice Presvetoga / Križa Kristova / vjerodostojno svjedočanstvo" (Prilog 1). Iz navedenoga proizlazi da je relikviju 1736. godine u Rimu pribavio ugledni bosanski franjevac Filip Lastrić Očevac (1700.-1783.),¹⁰ više od pet godina i osam mjeseci nakon izdavanja ove potvrde. U vrijeme njezina pribavljanja, Lastrić, tada kustos Franjevačke provincije Svetoga Križa Bosne Srebrene (*Provincia Sanctae Crucis Bosnae Argentinae*), našao se u Rimu u okolnostima otklanjanja smutnji proisteklih iz razdiobe ove provincije prethodne 1735. godine.¹¹

⁹ Dokumenti iz Očevije i Vareša do pedesetih godina 20. stoljeća čuvali su se u crkvi u Varešu, kada su pohranjeni u arhiv Franjevačkoga samostana sv. Ivana Krstitelja u Kraljevoj Sutjesci - gdje se i sada zajedno čuvaju. "Možda bi koju stranicu povijesti vareške župe mogla objasniti koja od mnogih murasela (službeno pismo kadijino upućeno nekom) koje se nalaze u sutješkom samostanu, a prije su se nalazile u župskom stanu u Varešu. Pisac ovog rada spasio ih je od sigurne propasti i predao ih samostanu u ruke gvardijana (1955-1958) fra Miroslava Miloševića." Usp. DR. BERISLAV GAVRANOVIĆ, *Franjevački samostan Kraljeva Sutjeska*, (nedatirani rukopis iz arhiva Franjevačkog samostana sv. Ivana Krstitelja u Kraljevoj Sutjesci), str. 229.

¹⁰ O ovome franjevcu, usp. ANDRIJA ZIRDUM, *Filip Lastrić - Očevac 1700-1783. Prilog kulturnoj povijesti Bosne i Hercegovine*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1982., pass.

¹¹ Usp. ANĐELKO BARUN, *Svjedoci i učitelji. Povijest franjevaca Bosne Srebrene*, Svjetlo riječi, Sarajevo - Zagreb, 2003., str. 190-195.

Sl. 3. Poledina potvrde biskupa Enriqua Laso de la Vega od 18. 3. 1730. /
Fig. 3. Gray-aged back of bishop Enrique Lasso de la Vega, dated March 18, 1730.

Ova je potvrda uobičajeni dokument (Prilog 2) koji se izdavao prilikom isporuke relikvija tražiteljima, s lakunama predviđenima za njihov rukopisni opis. Otisnuti tekst završava datum izdavanja. Dan

(18) i mjesec (*Martij*) upisani su rukom, dok je godina (1730.) otisnuta arapskim brojkama istim fontom kao i ostali tekst. Na dnu lijeve strane u potvrdu je utisnut veliki suhi žig biskupa Enriqua Lasso de la Vega, a desno od njega biskupov potpis (*H. E. Taumacensis*). Ispod biskupova potpisa dva su retka ispisana rukom. U prvoj polovici gornjega retka naznačeni su ime i služba fra Mate Delivića (1666.-1740.)¹² - naslovnoga bolinskog biskupa i vikara (*Fr' Mattheus Eppus Bolinenss Vic:*). U desnoj polovici istoga retka potpis je Francisca del'Rio Prezeenca (*Fran.cus del'Rio Prezee.us*) tajnika biskupa Enriqua Lasso de la Vega, čija je zadaća bila isporuka relikvija naručiteljima (*per infrascriptum Secretarium nostrum expediri mandavimus*). U drugome retku naznačeno je područje Delivićeve službe (*App.licis Bosnensium sub Turcis*). Prezime (*Delivich*) umetnuto je iznad njegova imena i biskupske službe (Sl. 4). U popunama lakunâ i potpisu tajnika Francisca del'Rio Prezeenca uočljiv je jedan, a u podacima koji se odnose na Delivića, drugi rukopis. Za rasvjetljavanje ovih dvaju redaka, presudna je potvrda biskupa Enriqua Lasso de la Vega za istu vrstu relikvija izdana četiri dana nakon nje (22. ožujka 1730.).

Ovom je potvrdom precizirano da je relikvija stavljena "u srebrenu posudicu ovalnog oblika kristalom s prednje strane zaštićenu i uzicom svilenom, crvene boje, dobro svezanu i malim pečatom u crveni španjolski vosak utisnutim" (*intùs thecam argenteam forme ouale chrijstallo à parte anteriori munitam et funiculo serico rubri coloris benè colligatam nostroque parvo in cera rubra hyspanica impresso sigillo*).

¹² Fra Mato Delivić (1666.-1740.), naslovni biskup ugasle ranokršćanske biskupije Bolina u Ahaji na Peloponezu u Grčkoj i prvi vikar Apostolskog vikarijata u otomanskoj Bosni od 1735. do 1740. godine. Usp. MARKO SEMREN, "Franjevci Bosne Srebrene kao biskupi", u: *Bosna franciscana: časopis Franjevačke teologije*, X/16, Sarajevo, 2002., str. 117; <https://www.catholic-hierarchy.org/bishop/bdelini.html> (26. 3. 2024.).

Sl. 4. Potvrda biskupa Enriqua Lasso de la Vega od 18. 3. 1730. /
Fig. 4. Certificate of bishop Enrique Lasso de la Vega, dated March 18, 1730.

Datum izdavanja ove potvrde (18. ožujka 1730.) u koliziji je sa službama fra Mate Delivića, koji je naslovnim "bolinskim biskupom i apostolskim vikarom u Bosni" imenovan 12. prosinca 1735.¹³ (*Fr. Matthaeus Delivich, Episc. Bolin. Vicar. Apost. in Bosna*),¹⁴ odnosno "u onom dijelu Kraljevstva Bosne, koje je podložno otomanskoj vlasti" (*in ea parte regni Bosniae quae Othomanico dominio sub est*).¹⁵

¹³ Usp. DR. FRA MATO BONO VRDOLJAK, *Plodovi ljubavi i žrtve. Prinosi iz povijesti, kulture i arheologije*, Franjevački muzej i galerija Gorica Livno, Livno, 2005., str. 39.

¹⁴ Usp. EMERICUS PAVICH, *Ramus viridantis olivae, in arcam militantis ecclesiae relatus, seu paraphrastica et topographica descriptio provinciae nuper Bosnae Argentinae, jam vero S. Joannis a Capistrano nuncupatae, ordinis minorum observantiae, in ditione suae sacrae caesareae et reg. apost. Majestatis, per Ungariam, Slavoniam, Syrymum, et Banatum diffusae clientalis obsequii ergo Rev. Patri Josepho Maria de Vedano ... oblata*, Budaë, Typis Leopoldi Francisci Landerer, Anno MDCCLXVI, str. 197.

¹⁵ M. B. VRDOLJAK, *Plodovi ljubavi i žrtve*, str. 37.

Delivićevi su se podatci na ovoj potvrdi vjerojatno našli prilikom njegova kanonskoga pohoda župi Vareš, gdje je 14. listopada 1736. dijelio krizmu katoličkom puku.¹⁶

Nije znano kada je fra Filip Lastrić Očevac ovu relikviju donio na područje Apostolskoga vikarijata u otomanskoj Bosni (utemeljena 5. rujna 1735.), u kojem je prvim apostolskim vikarom postao biskup fra Mato Delivić. Svakako se to dogodilo prije njegova kanonskog pohoda župi Vareš 1736. godine. Nije isključeno da je i ova relikvija, koja da je "uzeta od drva Kristova križa" (*particulam ex Sacro Ligno Sanctissimi Crucis Domini Nostri Jesu Christi*), bila u službi snaženja Franjevačke provincije Svetoga Križa Bosne Srebrene, naspram njezinih 1735. godine odcjepljenih dalmatinskih dijelova. Uloga fra Filipa Lastrića Očevca u ishodu povoljnijega položaja bosanskim franjevcima kod najviših crkvenih struktura u Rimu, baš kao i pribavljanje ove relikvije, bila je presudna. Nema dvojbe da mu je time ugled i u vlastitoj provinciji ojačao. Nije, pak, jasno kada se, u kojim okolnostima i zašto, ova relikvija obrela baš u njegovu rodnom mjestu Očeviji.

¹⁶ "Li 14. Ottobre 1736. Sodisfatto, che s'è il Popolo a Suttisca si colla S. cresima, come ancor colle confessioni, quidato dal P. Guardiano del Convento, arrivai nella Terra di Varesc, in qual luogo ritrovai una chiesetta umile, coperta di tavole, ben mantenuta, rimasta ancora dai tempi de Principi chritiani, con dentrovi bell' Altare coll Imagine di San Michel Arcangelo, et una campana più grande di quella in Podmigliaçe presso Jaicze, con cui giornalmente si chiama il Popolo cattolico ad uctir le Messe, recitar corone, e litanie, con tutta libertà, e senza alcun ostacolo de Turchi, che ancor da lontanetto la sentono." Usp. DR. FRA JULIJAN JELENIĆ, *Spomenici kulturnoga rada franjevacu Bosne Srebreničke*, Povjesno društvo za proučavanje prošlosti jugoslavenskih franjevacu, Mostar, 1927., str. 56-57.

"14. listopada 1736. Zadovoljivši narod Sutjeske - podjeljivanjem krizme kao i ispovijedanjem - predvođen gvardijanom samostana stigao sam u područje Vareš. U tom mjestu našao sam malenu crkvu, pokrivenu daščicama, dobro sačuvanu, koja je ostala još od vremena kršćanskih vladara. Unutar crkvice je lijep oltar sa slikom sv. Mihovila arkandela; ima i zvono veće od onog u Podmilačju kod Jajca, kojim se svakodnevno poziva katolički puk slušati misu, moliti kronicu i litanije posve slobodno i bez ikakvih ometanja Turaka, koji zvono izdaleka ipak čuju." Usp. FRA BERNARDIN MATIĆ, "Dokumenti o prošlosti sutješkog samostana", u: *Bosna franciscana: časopis Franjevačke teologije*, VI/9, Sarajevo, 1998., str. 283-284.

Potvrda za česticu Kristova križa od 22. ožujka 1730.

Sl. 5. Potvrda biskupa Enriqua Laso de la Vega od 22. 3.1730. /
Fig. 5. Certificate of bishop Enrique Lasso de la Vega, dated March 22, 1730.

Četiri dana nakon potvrde koja se čuva u arhivu Franjevačkoga samostana u Kraljevoj Sutjesci, za istu vrstu relikvija izdana je 22. ožujka 1730. još jedna potvrda istoga biskupa Enriqua Lasso de la Vega (Sl. 5). Od nje se razlikuje po floralnom motivu unutar kojeg je otisnut tekst, slovu *s* nadodanom na riječ *nostra* u prvoj polovici pretposljednjeg retka, riječima rukom nadopisanim u središnju lakunu te datumu izdavanja.¹⁷ Tom je potvrdom precizirano da je čestica, koja je uzeta od drva Kristova križa, stavljena "unutar kristalnoga križa obrubljenog srebrenim filogramom" (*crucem chriſtallinam filigrana argentea circumdatam*). I ta je potvrda, baš kao i ova iz Franjevačkoga samostana u Kraljevoj Sutjesci, ovjerena na istome mjestu identičnim pečatom i potpisom ovoga biskupa te potpisom njegova tajnika Francisca del'Rio Prezeenco (*Fran.cus del'Rio Prezee.us*) (Prilog 3). Križoliki relikvijar izrađen od gorskog kristala, opisan u središnjoj lakuni ove potvrde, skromnih je dimenzija (4,2 x 3,4 cm). O njemu

¹⁷ http://archividigitali.diocesifirenze.it/MC/NAVIGA/Unita_Parr.asp?NODO=/MC/ARCHIVIO_MC/04/02/07/02/03/276.xml (26. 3. 2024.).

je, na kratkoj svilenoj dvostrukoj uzici, koja i njega obavija, obješen mali pečat biskupa Enriqua Lasso de la Vega otisnut u crveni vosak na komadiću pergamene (Sl. 6).¹⁸ Po formi je vrlo blizak onome iz crkve u Očeviji kod Vareša - kojemu, pak, nedostaje svilena uzica i pečat. O prometu relikvijama s potvrđama biskupa Enriqua Lasso de la Vega i njihovoj autentičnosti tijekom 1730. godine, dostupna je još jedna potvrda izdana dva mjeseca nakon ove, a koja se odnosi na čestice iz Kristova pokrova.

Sl. 6. Relikvijar opisan na potvrđi biskupa Enriqua Lasso de la Vega od 22. 3. 1730.
/ Fig. 6. Reliquary described on the certificate of bishop Enrique Lasso de la Vega,
dated March 22, 1730.

Potvrda za relikviju iz Kristova pokrova od 24. svibnja 1730.

Potvrda biskupa Enriqua Lasso de la Vega (Sl. 7),¹⁹ izdana 24. svibnja 1730., odnosi se na čestice koje su uzete iz Kristova pokrova (*particulas*

¹⁸ <https://russianstore.com/en/online-store/catholic-reliquaries/item/1235-crystal-thecca-with-relics-of-the-true-cross-of-jesus-christ> (26. 3. 2024.).

¹⁹ [https://www.beweb.chiesacattolica.it/guter/kunstwerk/3861614/Ambito+laziale+\(1730\)%2C+Autentica+reliquia+Santa+Fascia+di+Cristo](https://www.beweb.chiesacattolica.it/guter/kunstwerk/3861614/Ambito+laziale+(1730)%2C+Autentica+reliquia+Santa+Fascia+di+Cristo) (19. 2. 2024.).

ex Sacra Fascia Domini Nostri Jesu Christi). Potvrde se međusobno razlikuju po floralnim motivima, unutar kojih je istim fontom, očito u istoj tiskari, otisnut isti tekst s lakunama na istome mjestu, s istim biskupovim žigom i njegovim potpisom na istome mjestu kao i na prethodne dvije. Osim riječi rukom nadopisanih u lakune i datumima njihovih izdavanja, ova se od prethodnih dviju potvrda razlikuje i po tome što ju je potpisao drugi biskupov tajnik (*Antonius delvii? Boxd*).²⁰ U odnosu na onu iz Vareša, odnosno arhiva Franjevačkoga samostana u Kraljevoj Sutjesci, ova ima četiri riječi i pet slova više (Prilog 4). Izdane u razdoblju od nešto više od dva i pol mjeseca, ove potvrde svjedoče o intenzivnom prometu relikvijama koje su trebale pobuditi najdublje vjerske osjećaje kod, ne osobito prosvjećenoga, katoličkog puka. Potvrda iz Vareša, odnosno iz Franjevačkoga samostana u Kraljevoj Sutjesci, svjedoči da je to činjeno i godinama nakon potpisa njihovih adresanata. Uloga biskupa Enriqua Lasso de la Vega u njihovu prometu (*Sacris Operis*) ovim potvrdama nije precizirana, baš kao što nije jasna ni njegova služba u Rimskoj Crkvi.²¹

Sl. 7. Potvrda biskupa Enriqua Lasso de la Vega od 24. 5. 1730. /
Fig. 7. Certificate of bishop Enrique Lasso de la Vega, dated May 24, 1730.

²⁰ Srednja riječ je nesigurnog čitanja.

²¹ "Fr. Enrique Lasso de la Vega (†1729). Titular Bishop of Thaumacus (1728-1729)". Usp. *The Medieval Shroud. Exploring the medieval context of the Turin*. <https://medievalshroud.com/authenticity/> (19. 2. 2024.).

2. Relikvija pape Grgura I. Velikog iz Vareša

Sl. 8. Poledina potvrde kardinala Marcantonia Colone mlađeg. /
Fig. 8. Gray-aged back of cardinal Marcantonio Colonna Jr.

U arhivu Franjevačkoga samostana u Kraljevoj Sutjesci, čuva se i papirnata potvrda (31 x 22 cm) kojom se jamči autentičnost relikvija pape Grgura I. Velikog (590.-604.).²² Na nejednake je pravokutnike četiri puta presavijena prema unutra (Sl. 8). Na njezinoj posivjeloj poledini u gornjem pravokutniku crnom je tintom u tri retka

²² Arhiv Franjevačkoga samostana Kraljeva Sutjeska, Predmet: *Acta Turcica*, Kutija VII, Fascikl /svezak/ 29 XXIX, Razdoblje: 18. i 19. st. Oznake: "Vareš".

brzopoteznim rukopisom naznačeno: "Ovesu *Reliquiae* / ù Czarkvi S. / Mihovila ù Varessu", što bi značilo: "ovo su relikvije u crkvi sv. Mihovila u Varešu". Očito je tu bilješku napisao neki bosanski franjevac, koji je precizirao da se relikvija nalazi u crkvi sv. Mihovila u Varešu. Ispod ove bilješke grafitnom je olovkom napisano: *N° 178*, što se odnosi na broj pod kojim se potvrda čuva u arhivu Franjevačkoga samostana u Kraljevoj Sutjesci. Do pedesetih godina 20. stoljeća i ova se potvrda nalazila u župi Vareš, kada je i ona pohranjena u spomenuti arhiv Franjevačkoga samostana u Kraljevoj Sutjesci.²³ Na prednjoj, izbljedjeloj, plavo-zelenoj strani ove potvrde, unutar kvadratičnoga floralnog motiva, otisnut je latinski tekst kojim se jamči autentičnost isporučenih relikvija. Njezin središnji dio zauzima oveća lakuna, namijenjena nadopuni rukom.

Na vrhu ove potvrde otisnuti su ime, titule, službe i grb (u njihovoj sredini) generalnoga vikara Rimske kurije i sudca ordinarija njezina distrikta Marcantonia Colone mlađeg (1724.-1793.) - kardinala Crkve (1762.-1793.), a od 1784. godine naslovnoga kardinala biskupa antičke *Praeneste* (suvremena Palestrina) kod Rima.²⁴ Kardinalovo ime (*Marcus Antonius*) otisnuto je kurzivnom kapitalom, dvostruko većom od ostaloga teksta koji je napisan u normalu. Slijede nepuna dva retka otisnutoga teksta, standardnog za ovu vrstu dokumenata. Ispod lakune je otisnuti nepuni redak s omanjom lakunom u sredini, u koju se rukom upisivala boja vrpce o kojoj je visio vosak s utisnutim pečatom isporučitelja relikvije. Slijede četiri otisnuta retka, s tri omanje lakune u drugoj polovici posljednjega, predviđene za rukopisni upis dana, mjeseca i godine izdavanja potvrde. Na samome dnu, na lijevoj strani potvrde, pečat je spomenutoga kardinala, prepoznatljiv po stupu (*colona*) u sredini (Sl. 9). Desno od pečata dva su potpisa: gornji nadbiskupa (*J. N. Arch.pus*) koji je rukovodio ovom vrstom poslova (*Sacris Operis*), a donji čuvara svetih relikvija Jacoba Caectana Severina (*Jacobus Caect.us Severini, Custos*).

²³ Usp. B. GAVRANOVIĆ, *Franjevački samostan Kraljeva Sutjeska*, str. 229.

²⁴ Usp. <https://www.catholic-hierarchy.org/bishop/bcolo.html> (19. 2. 2024.).

Sl. 9. Pečat kardinala Marcantonia Colone mlađeg. /
Fig. 9. Seal of cardinal Marcantonio Colonna Jr.

U lakunu je rukom napisano da je adresant povelje svetu relikviju, uzetu s vjerodostojnih mjesta od kostiju sv. Grgura Velikog - pape ispovjedaoca i naučitelja Crkve,²⁵ s poštovanjem stavio u ovalnu srebrnu posudicu obloženu s obje strane kristalom (*Sacram Reliquiam ex ossibus S. Gregorij Magni Pape confess.is et Eccle Doctoris qua ex authenticis locis extracta reverenter collocavimus in Theca argentea fig.e ovalis crystallo ab utraque parte munita*). Kako je u pitanju oveća lakuna, u koju su upisane tek dvije rečenice, ostali joj je dio prekrizhen četirima dvostrukim kosim crtama (Sl. 10). Prve dvije riječi nadopunjene su akuzativom jednine (*Sacram Reliquiam*), dok se izuzimanje definira ablativom množine (*ex authenticis locis*). Iz toga proizlazi da je jedna čestica uzeta s više mjesta!

²⁵ Grgur I. Veliki, rimski papa od 590. do 604. godine i naučitelj Crkve.

Sl. 10. Potvrda kardinala Marcantonia Colone mlađeg. /
Fig. 10. Certificate of cardinal Marcantonio Colonna Jr.

Ova potvrda ne naznačuje primatelja, niti ju je potpisao adresant kardinal Marcantonio Colonna mlađi (Prilog 5). Iz toga proizlazi da se i u ovom slučaju radilo o serijskom dokumentu, u lakunu kojeg je upisivana vrsta relikvije prilikom isporuke tražiteljima. Njegovo ime, titule i grb, očito su bili u službi jamčenja autentičnosti isporučenih relikvija. U ovom slučaju relikvijiu je činila čestica izlučena iz kostiju koje se pripisuju naučitelju Crkve, papi Grguru I. Velikom.

3. Relikvije sv. Vincencija u crkvi sv. Mihovila Arkandela u Varešu

U staroj crkvi sv. Mihovila Arkandela u Varešu čuva se drvena škri-nja s relikvijama (Sl. 11), koje je fra Grgi Hiljiću Varešaninu,²⁶ tada

²⁶ Fra Grgo Hiljić Varešanin (1736.-1813.), od 1796. do 1798. godine pomoćni biskup vikara Apostolskog vikarijata u otomanskoj Bosni biskupa fra Augustina Botoš Okića; od 1798. do 1813. godine biskup istog vikarijata. Usp. SREČKO M. DŽAJA, *Katolici u Bosni i zapadnoj Hercegovini na prijelazu iz 18. u 19. stoljeće: doba fra Grga Ilijića Varešanina (1783-1813)*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1971., pass.

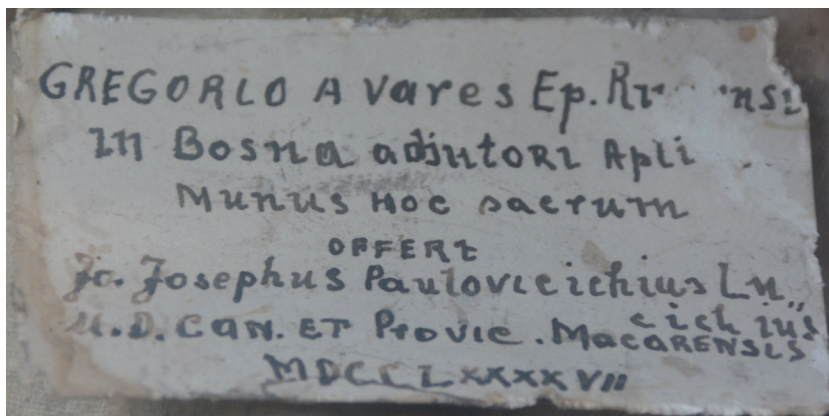
pomoćnom biskupu Apostolskog vikarijata u otomanskoj Bosni biskupa fra Augustina Botoša Okića,²⁷ darovao makarski kanonik i biskupski provikar fra Ivan Josip Pavlović-Lučić.²⁸ Tome u prilog govore latinska bilješka iz same škrinje (Sl. 12) te povelja koju je fra Ivan Josip Pavlović-Lučić izdao biskupu fra Grgi Hiljiću Varešaninu (Sl. 13). Sudeći po nemarno uobličenom papiru i rukopisu kojim je bilješka na njemu ispisana, opravdano je zaključiti da je njezin autor različit od sastavljača potvrde kojom su relikvije darovane i jamčene. Bilješku je u osam redaka rudimentalnim rukopisom, kombinacijom velikih i malih slova te pogreškama u biskupovu imenu (*GREGOR-LO*) i kanonikovu prezimenu (*Paulovicichius*), sastavio latinskom jeziku ne osobito vješt autor (Prilog 6).

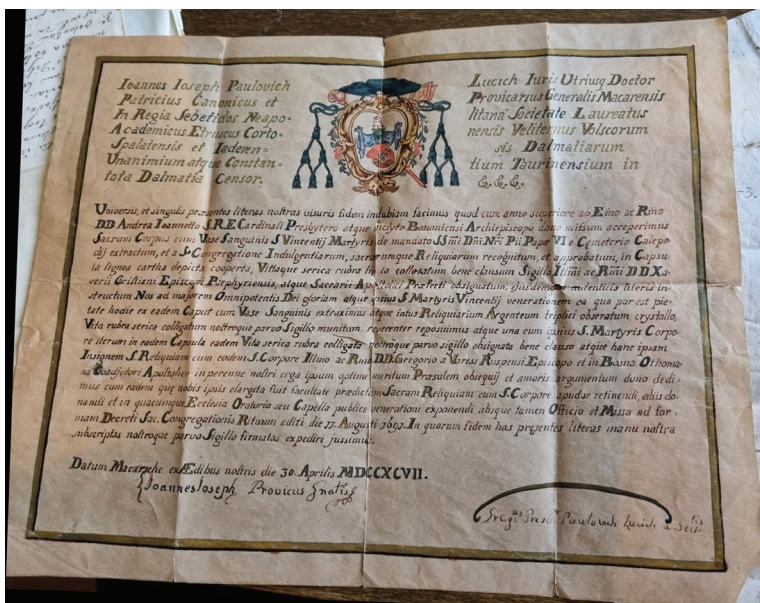
Sl. 11. Drvena škrinja s relikvijama iz crkve sv. Mihovila Arkandela u Varešu. /
Fig. 11. Wooden chest with relics from the Catholic church of St. Michael the
Archangel in Vareš.

²⁷ Biskup fra Augustin Botoš Okić, vikar Apostolskog vikarijata u otomanskoj Bosni od 1784. do 1799. godine. Usp. M. B. VRDOLJAK, *Plodovi ljubavi i žrtve*, str. 43-44.

²⁸ Makarski kanonik i biskupski provikar fra Ivan Josip Pavlović-Lučić (1755.-1818.). Kanonikom i generalnim provikarom Makarske biskupije postao 2. srpnja 1782. Usp. MARKO ŠPIKIĆ, "Život i djelo antikvara Ivana Josipa Pavlovića-Lučića", u: *Peristil*, 51, Zagreb, 2008., str. 47-70.

Sl. 12. Bilješka iz drvenog relikvijara iz crkve sv. Mihovila Arkandela u Varešu. / Fig. 12. Note from the wooden reliquary from the Catholic church of St. Michael the Archangel in Vareš.

Sl. 13. Potvrda fra Ivana Josipa Pavlovića-Lučića biskupu fra Grgi Hiljiću Varešaninu. / Fig. 13. Certificate of Fr. John Joseph Pavlović-Lučić to bishop Fr. Grgo Hiljić Varešanin.

Svečana papirnata potvrda, kojom se relikvije daruju i jamči njihova autentičnost, čuva se u arhivu Franjevačkoga samostana u Kraljevoj Sutjesci. Do pedesetih godina 20. stoljeća nalazila se u župi Vareš, kada je i ona pohranjena u arhiv Franjevačkoga samostana

u Kraljevoj Sutjesci.²⁹ Biskupu fra Grgi Hiljiću Varešaninu izdao ju je 30. travnja 1797. fra Ivan Josip Pavlović-Lučić, a sastavio njegov kancelar, svećenik Grgo Pavlović Lučić. Unutar zlatno otisnutoga kvadratičnog okvira tekst joj je ispisan crnom tintom s velikim početnim slovima brojnih riječi, dok središtem titula fra Ivana Josipa Pavlovića-Lučića dominira oveći grb u boji. Prema ovoj potvrdi, tijelo s posudicom krvi mučenika sv. Vincencija (Sl. 14), prethodne je 1796. godine fra Ivanu Josipu Pavloviću - Lučiću darovao kardinal i bolonjski nadbiskup Andrej Joaneto (*ab Eimo ac Rimo / D D Andrea Ioannetto S R E Cardinali Presbytero atque inclyto Bononiensi Archiepiscopo*).³⁰ Po odredbi pape Pija VI.³¹ (*de mandato Smi Dni Nri Pii Papae VI*) izlučeno je iz rimskoga groblja Calepodij (*e Cemeterio Calepo/dij extractum*).³² Nakon što mu je autentičnost utvrdila rimska Sveta kongregacija Oprostâ i Svetih Relikvijâ (*a S. Congregatione Indulgentiarum, sacrarumque Reliquiarum recognitum, et approbatum*), pohranjeno je u drvenu kutiju omotanu ukrasnim papirom i crvenom svilenom vrpcom i zapečaćen pečatom pročelnika Apostolskih svetišta biskupa Ksavera Kristijana (*in Capsu/la lignea cartha depicta cooperta, Vittaque serica rubra sigla collocatum bene clausum Sigillo Illmi ac Rmi D D Xa/verii Cristiani Episcopi Porphyriensis, atque Sacrarii Apostolici Praefecti obsignatum*).³³

²⁹ Usp. B. GAVRANOVIĆ, *Franjevački samostan Kraljeva Sutjeska*, str. 229.

³⁰ Andrea Gioannetti (1722.-1800.), kardinal Svete Rimske Crkve od 1777. godine, nadbiskup Bolonje u Italiji od 1776. do 1800. Usp. <https://www.catholic-hierarchy.org/bishop/bgioan.html> (19. 2. 2024.).

³¹ Giovanni Angelo Braschi (1717.-1799.) - papa Pio VI. (1775.-1799.).

³² Rimsko groblje "Cemeterio Calepodi", Via Aurelia. Usp. ALEJANDRO OLIVAR, *El Santoral del Calendario*, Dossiers CPL, 83. Centre de Pastoral Litúrgica, Barcelona, 1999., str. 192.

³³ Francesco Saverio Cristiani (1729.-1800.), naslovni biskup ugasle ranokršćanske biskupije Porfireje (1782.-1800.) u današnjem Libanonu, na čijem se lokalitetu danas nalazi mjesto Jieh. Usp. <https://www.catholic-hierarchy.org/bishop/bcristiaf.html> (19. 2. 2024.).

Sl. 14. Staklenica iz drvene škrinje iz crkve sv. Mihovila Arkandela u Varešu. /
Fig. 14. Glass reliquary from a wooden chest from the Catholic church of St. Michael
the Archangel in Vareš.

Fra Ivan Josip Pavlović-Lučić biskupu fra Grgi Hiljiću Varešaninu darovao je glavu mučenika sv. Vincencija s posudicom krvi (*Caput cum Vase Sanguinis*), zatvorenom trostrukim kristalom svezanim svilenom crvenom vrpcom i zapečaćenom njegovim malim pečatom (*atque intus Reliquiarum Argenteum triplici obseratum crystallo, / Vita rubra serica colligatum nostroque parvo Sigillo munitum*) (sl. 15). Potvrdom je naglašeno da su relikvije biskupu fra Grgi Hiljiću Varešaninu darovane kao trajnom koadjutoru Makarske biskupije u otomanskoj Bosni (*in Bosna Othoma/na Coadjutori Apostolico in perenne nostri*) te kao izraz osobne privrženosti (*et amoris argumentum*) fra Ivana Josipa Pavlovića - Lučića njemu osobno. Tekst potvrde prilično je konfuzan, baš kao što

je nejasan i sadržaj drvene škrinje. Primjerice, nije jasno od kojeg su sveca Vincencija,³⁴ odnosno mučenika Vincencija,³⁵ izuzete relikvije pohranjene u njoj, ni zbog čega se za njihovo izuzimanje iz spomenutog rimskog groblja zauzimao sâm papa, niti zašto ih je kardinal i bolonjski nadbiskup Andrej Joaneto darovao baš fra Ivanu Josipu Pavloviću - Lučiću a on potom biskupu fra Grgi Hiljiću Varešaninu - koji ih je, na kraju, darovao crkvi svoje rodne župe Vareš.

4. Relikvije iz oltara crkve sv. Ante Padovanskog u župi Vukanovići kod Kaknja

Prilikom uklanjanja drvenog oltara sv. Ante Padovanskog (Sl. 16) iz istoimene župne crkve u Vukanovićima, u njemu je 30. ožujka 2023. pronađen papirić s relikvijama (8 x 6,5 cm). Presavijen na četiri dijela, nalazio se između dviju vapnenačkih pločica ispod tabernakula u središnjem dijelu oltara. Relikvije se sastoje od dviju čestica u pamučnoj vati, pričvršćene na lijevoj strani papirića iznad biskupskoga pečata utisnutog u crveni vosak (Sl. 17a). Formula, koja se odnosi na posvetu ovog oltara, u osam je redaka rustikalnim rukopisom ispisana crnom tintom (Sl. 17b) na latinskom jeziku (Prilog 8). Oltar je crkvi sv. Ante Padovanskog u Vukanovićima darovao Franjevački samostan sv. Ivana Krstitelja u Kraljevoj Sutjesci, gdje se prethodno nalazio. U oltar ih je prilikom njegove posvete 17. lipnja 1862. umetnuo biskup fra Sebastijan Franković - vikar Apostolskog vikarijata u otomanskoj Bosni od 1861. do 1864. godine. Na papiriću je naznačeno da su u pitanju "relikvije svetih mučenika Bazilija i Bone" (*reliquias Sanctorum / Martyrum Basilaie et Bonae*). Bazilije je vjerojatno bio prezbiter Crkve u Ancyri (Ankara u Turskoj) - koji je mučeničku smrt podnio rastrgan od zvijeri u Cezareji Kapadocijskoj (središnja Turska) u vrijeme zloglasnog rimskog cara Julijana Apostate (361.-363.).³⁶ Bono je

³⁴ *Bibliotheca Sanctorum*, registrira 28 Vincencija. Usp. *Bibliotheca Sanctorum (volume XII) - Enciclopedia dei santi*, Istituto Giovanni XXIII nella Pontificia Università Lateranense / Città Nuova Editrice, Roma, 1969.

³⁵ *S. Vincentius Martyr, sive Pueritia, Adolescentia, Juventus, semper vincens, in theatrum producta & repraesentata ab electorali gymnasio Societatis Jesu*, Anno MDCLXXXV, Augsburg, pass.

³⁶ *Bibliotheca Sanctorum*, vol. II, Istituto Giovanni XXIII nella Pontificia Università Lateranense, Roma, 1962., str. 908.

bio svećenik, koji je, zajedno s Faustom, Maurom i još devet drugova, mučeničku smrt podnio u Rimu u vrijeme careva Publija Licinija Valerijana (253.-260.) i Publija Licinija Galijena (253.-268.) odnosno za pape Stjepana I. (254.-257.).³⁷ Nejasno je otkuda je, kada i na koji način, biskup Franković priskrbio ove relikvije.

Sl. 15. Pečat fra Ivana Josipa Pavlovića-Lučića na staklenoj posudici relikvijara iz crkve sv. Mihovila Arkandela u Varešu. /

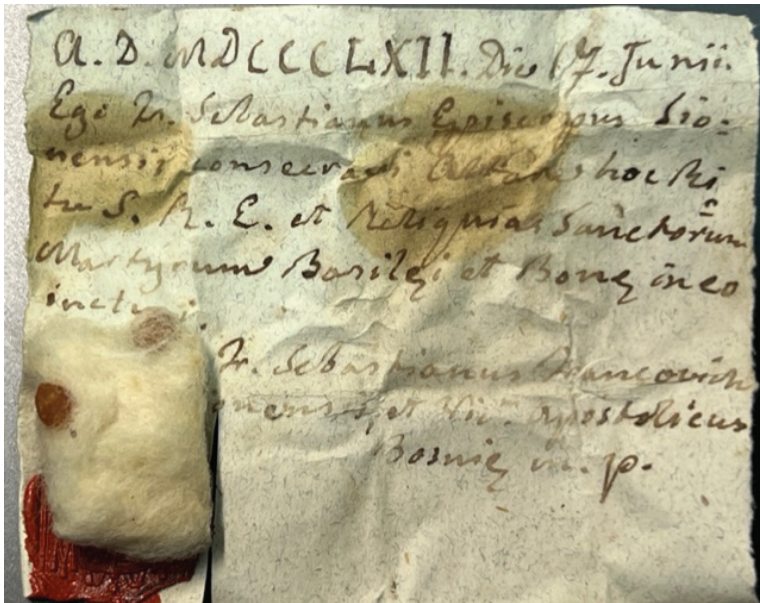
Fig. 15. Seal of Fr. John Joseph Pavlović-Lučić on the glass reliquary from the Catholic church of St. Michael the Archangel in Vareš.

³⁷ *Bibliotheca Sanctorum*, vol. III, Istituto Giovanni XXIII nella Pontificia Università Lateranense, Roma, 1963., str. 345-346.

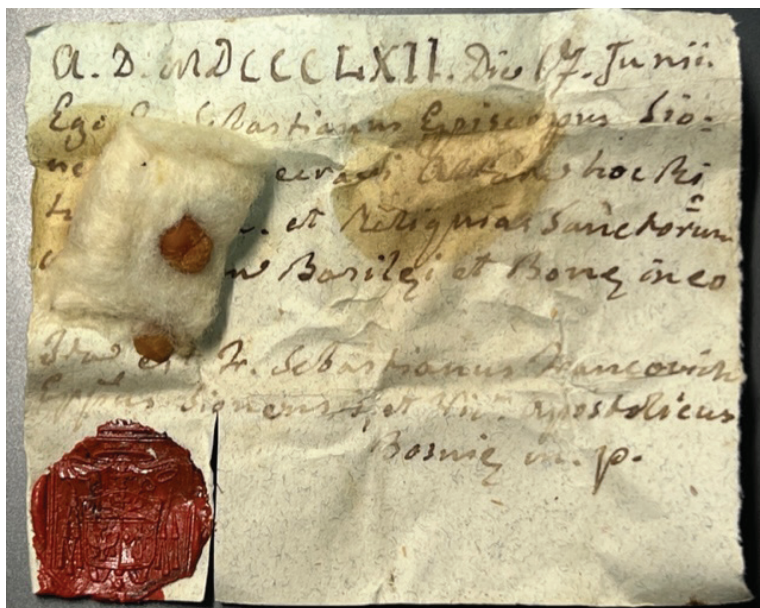
Sl. 16. Oltar sv. Ante iz crkve u Vukanovićima. /

Fig. 16. Altar of St. Anthony of Padua from the Catholic church in Vukanovići.

Sl. 17a. Relikvije iz oltara crkve u Vukanovićima. /

Fig. 17a. Reliquaries from the altar in the Catholic church in Vukanovići.

Sl. 17b. Relikvije iz oltara crkve u Vukanovićima. /
Fig. 17b. Reliquaries from the altar in the Catholic church in Vukanovići.

PRILOZI

Prilog 1.

*S(ancti)s(sima)e Crucis Christi
particula
Authentica attestatio, quam
adeptus Fr Philippus ab Ochieuja
Rome Anno D(omi)ni 1736. hic
tulit et apposuit*

No 183

*Particule S(anctissim)e
Crucis Christi Authentica*

Presvetoga Križa Kristova čestica
vjerodostojno svjedočanstvo, koju
pribavi fra Filip od Očevije,
Rim, godine Gospodnje 1736. ovdje
donese i postavi

Br(oj) 183

**Čestice Presvetoga
Križa Kristova
vjerodostojno (svjedočanstvo)**

Prilog 2.

D(OMINUS) HENRICUS

LASSO DE LA VEGA

**Dei, & Apostolicae Sedis Gratia
Episcopus Taumacensis.**

*Universis, & singulis praesentes nostras
authenticas literas inspecturis fidem
facimus, atque testamur, quatenus
Nobis devotè exhibitis plurimis Sacris
Reliquiis, eas ex locis authenticis
extractis, literis authenticis, & sigillo
munitas diligentè recognovimus ex
quibus sequentem estraximus, videlicet
particulam ex Sacro Ligno S(ancti)
s(simi) Crucis D(omini) N(ostri) Jesu
Christi quam reverentè reposuimus, &
collocavimus intùs thecam argenteam
forme ouale chrijstallo à parte
anteriori munitam & funiculo serico
rubri coloris benè colligatam nostroque
parvo in cera rubra hispanica
impresso sigillo pro dicte Sacre Reliquie
identitate obsignatam, & ad majorem
DEI Gloriam suorūque Sanctorum
venerationem dono dedimus, & elargiti
fuimus ad effectum, & cum facultate
penès se retinendi, aliis donandi extra
mittendi, & quacumque Ecclesia,
Oratorio, seù Cappella publicae
Christifidelium venerationi exponendi,
& collocandi. In quorum fidem has
testimoniales literas praesentes, manu
nostra subscriptas nostroque firmatas
sigillo per infrascriptum Secretarium
nostrum expediri mandavimus. Datum
Romae extra Portam Latinam hac die
18 Mensis Martij Anno 1730.
(sigillum) H(enricus) E(piscopus)
Taumacensis
Fran(cis)cus del'Rio Prezee(nc)us
Fr(a) Matthaëus Delivich Ep(isco)pus
Bolinens(is) et Vic(arius)
App(ostoli)cus Bosnensium sub Turcis*

G(OSPODIN) Henrik

LASSO DE LA VEGA

**Božjom i Apostolske Stolice milošću
biskup taumacenski**

Svima i svakom pojedinom, koji
budu naše vjerodostojne riječi čitali,
svjedočimo i potvrđujemo, kako
su nam mnogi vjerno o Svetim
Relikvijama izložili, da su ove uzete s
vjerodostojnih mjesta, vjerodostojnim
riječima i pečatom zaštićene, pažljivo
smo provjerili od kojih smo ovu³⁸
uzeli, dakle česticu od Svetoga Drva
Presvetog Križa Gospodina Našega
Isusa Krista koju smo pažljivo uzeli i
stavili u srebrnu posudicu okruglog
oblika kristalom s prednje strane
zaštićenu i uzicom svilenom, crvene
boje, dobro svezanu i našim malim
pečatom u crveni španjolski vosak
utisnutim, spomenutu Svetu Relikviju
zapečaćenu, i na veću slavu BOŽJU i na
čast njegovih Svetih darovali i podijelili
i da se kod sebe ovlašteno može
čuvati, drugima davati, izvan (Rima)
otpremiti, te u bilo kojoj crkvi, oratoriju
ili kapeli javno na čašćenje Kristovih
vjernika izložiti i postaviti. O vjeri
ovih napisanih svjedočanstava, našom
rukom potpisanih i našim pečatom
ovjerenih po dolje potpisanom našem
tajniku proslijediti zapovijedamo. Dato
u Rimu, izvan Latinskih Vrata, ovog
dana 18., mjeseca ožujka, godine 1730.
(pečat) H(enrik) b(iskup) taumacenski
Francisco del'Rio Prezeencus Fra
Mato Delivić biskup bolinenski i vikar
apostolski (u krajevima) bosanskim
pod Turcima

³⁸ **Podebljana** slova, riječi, odnosno rečenice, odnose se na rukom unesene nadopune u prethodno otisnuti tekst.

Prilog 3.

D(OMINUS) HENRICUS

LASSO DE LA VEGA

Dei, & Apostolicae Sedis Gratia

Episcopus Taumacensis.

*Universis, & singulis praesentes nostras
authenticas literas inspecturis fidem
facimus, atque testamur, quatenus
Nobis devotè exhibitis plurimis Sacris
Reliquiis, eas ex locis authenticis
extractis, literis authenticis, & sigillo
munitas diligentè recognovimus ex
quibus sequentem estraximus, videlicet
particulam ex Sacro Ligno S(ancti)
s(simi) Crucis D(omini) N(ostri) Jesu
Christi quam reverentè reposuimus,
& collocavimus intus **cruce
chrijstallinam filograna argentea
circundatam & funiculo serico rubri
coloris benè colligatam** nostroque
parvo in cera rubra hispanica
impresso sigillo pro dicte Sacre Reliquie
identitate obsignatam, & ad majorem
DEI Gloriam suorumque Sanctorum
venerationem dono dedimus, & elargiti
fuimus ad effectum, & cum facultate
penès se retinendi, aliis donandi extra
mittendi, & quacumque Ecclesia,
Oratorio, seu Cappella publicae
Christifidelium venerationi exponendi,
& collocandi. In quorum fidem has
testimoniales literas praesentes, manu
nostras subscriptas nostroque firmatas
sigillo per infrascriptum Secretarium
nostrum expediri mandavimus. Datum
Romae extrà Portam Latinam hac die
22 Mensis **Martij** Anno 1730.
(sigillum) **H(enricus) E(piscopus)
Taumacensis
Fran(cis)cus del'Rio Prezee(nc)us***

G(OSPODIN) Henrik

LASSO DE LA VEGA

**Božjom i Apostolske Stolice milošću
biskup taumacenski**

Svima i svakom pojedinom, koji
budu naše vjerodostojne riječi čitali,
svjedočimo i potvrđujemo, kako
su nam mnogi vjerno o Svetim
Relikvijama izložili, da su ove uzete s
vjerodostojnih mjesta, vjerodostojnim
riječima i pečatom zaštićene, pažljivo
smo provjerili od kojih smo ovu³⁹
uzeli, dakle česticu od Svetoga **Drva
Presvetog Križa Gospodina Našega
Isusa Krista** koju smo pažljivo uzeli
i stavili **unutar kristalnoga križa
obrubljenog srebrenim filogramom**
i uzicom svilenom, **crvene** boje,
dobro svezanu i našim malim
pečatom u crveni španjolski vosak
utisnutim, spomenutu Svetu Relikviju
zapečaćenu, i na veću slavu **BOŽJU**
i na čast njegovih Svetih darovali i
podijelili i da se kod sebe ovlašteno
može čuvati, drugima davati, izvan
(Rima) otpremiti, te u bilo kojoj
crkvi, oratoriju ili kapeli na čašćenje
Kristovih vjernika javno izložiti i
postaviti. O vjeri ovih napisanih
svjedočanstava, našom rukom
potpisanih i našim pečatom ovjerenih
po dolje potpisanom našem tajniku
proslijediti zapovijedamo. Dato u
Rimu, izvan Latinskih Vrata, ovog
dana 22., mjeseca **ožujka**, godine 1730.
(pečat) **H(enrik) b(iskup)
taumacenski
Francisco del'Rio Prezeencus**

³⁹ **Podebljana** slova, riječi, odnosno rečenice, odnose se na rukom unesene nadopune u prethodno otisnuti tekst.

Prilog 4.

D(OMINUS) HENRICUS

LASSO DE LA VEGA

*Dei, & Apostolicae Sedis Gratia**Episcopus Taumacensis.**Universis & singulis praesentes nostras**authenticas literas inspecturis fidem**facimus, atque testamur, quatenus**Nobis devotè exhibitis plurimis Sacris**Reliquiis, eas ex locis authenticis**extractas, literis authenticis, & sigillo**munitas diligentè recognovimus, ex**quibus sequentam estraximus, videlicèt**particulas ex Sacra Fascia D(omi)ni**N(ost)ri Jesù X(r)isti quam reverentè**reposuimus, & collocavimus intùs**Thecam argenteam in forma ouale**duplici chrystallo munitam & funiculo**serico rubri coloris benè colligatam**nostroque parvo in cera rubra**hyspanica impresso sigillo pro dicte**Sacre Reliquie identitate obsignatam, &**ad majorem Dei Gloriam, suorunque**Sanctorum venerationem dono**dedimus, & elargiti fuimus ad effectum,**& cum facultate penès se retinendi,**aliis donandi extra Urbem mittendi,**& in quacumque Ecclesia, Oratorio,**seù Cappella publicae Christifidelium**venerationi exponendi, & collocandi.**In quorum fidem has testimoniales**litteras praesentes, manu nostra**subscriptas. Nostroque firmatas sigillo**per infrascriptum Secretarium nostrum**expediri mandavimus. Datum Romae**extra Portam Flaminiam hac die 24**Mensis Maij Anno 1730.**(sigillum) H(enricus) E(piscopus)**Taumacensis**Antonius Selvii Boxd---*

G(OSPODIN) Henrik

LASSO DE LA VEGA

Božjom i Apostolske Stolice milošću**biskup taumacenski**

Svima i svakom pojedinom, koji

budu naše vjerodostojne riječi čitali,

svjedočimo i potvrđujemo, kako

su nam mnogi vjerno o Svetim

Relikvijama izložili, da su ove uzete s

vjerodostojnih mjesta, vjerodostojnim

riječima i pečatom zaštićene, pažljivo

smo provjerili od kojih smo ovu⁴⁰

uzeli, dakle česticu od Svetoga

Pokrova Gospodina Našega Isusa**Krista** koju smo pažljivo uzeli i stavili**u posudicu srebrnu okruglog****oblika dvostrukim kristalom****zaštićenu** i uzicom svilenom, **crvene**

boje, dobro svezanu i našim malim

pečatom u crveni španjolski vosak

utisnutim, spomenutu Svetu Relikviju

zapečaćenu, i na veću slavu BOŽJU

i na čast njegovih Svetih darovali i

podijelili i da se kod sebe ovlašteno

može čuvati, drugima davati, izvan

Grada⁴¹ otpremiti, te u bilo kojoj

crkvi, oratoriju ili kapeli na čašćenje

Kristovih vjernika javno izložiti i

postaviti. O vjeri ovih napisanih

svjedočanstava, našom rukom

potpisanih i našim pečatom ovjerenih

po dolje potpisanom našem tajniku

proslijediti zapovijedamo. Dato u

Rimu, izvan Latinskih Vrata, ovog

dana 24., mjeseca **svibnja**, godine

1730.

(pečat) H(enrik) b(iskup)

taumacenski

Antonius Selvii Boxd---

⁴⁰ **Podebljana** slova, riječi, odnosno rečenice, odnose se na rukom unesene nadopune u prethodno otisnuti tekst.

⁴¹ "Izvan Grada" u ovom slučaju znači "izvan Rima".

Prilog 5.

MARCUS ANTONIUS Miseratione
Divina Episcopus
Praenestinus S(anctae) R(omanae)
E(cclesiae) Cardinalis Columna,
S(ancti)simi D(omini) N(ostri) Papae
Vicarius Generalis, Romanaeque
Curiae, ejusque Districtus Judex
Ordinarijs etc. Universis, & singulis
praesentes literas inspecturis fidem
facimus, & attestamus, quod Nos ad
majorem Omnipotentis Dei gloriam,
suorumque Sanctorum venerationem
recognovimus **Sacram Reliquiam ex
ossibus S(ancti) Gregorij Magni Papae
confess(or)is et Eccle(siae) doctoris
quam ex authenticis locis extractam
reverenter collocavimus in Theca
argentea fig(ur)e ovalis crystallo ab
utraque parte munita bene clausa, &
funiculo serico coloris rubri colligata,
ac sigillo nostro munita, eamque
consignavimus cum facultate apud se
retinendi, aliis donandi, extra Urbem
trasmittendi, & in quacumque Ecclesia,
Oratorio, aut Cappella publica Fidelium
venerationi exponendi. In quorum
fidem has litteras testi/moniales manu
nostra subscriptas, nostroque sigillo
firmatas per infrascriptum Sacrarum
Reliquiarum Custodem expediri
mandavimus. Romae ex Aedibus nostris
die 19^a mensis Aprilis anno 1790
(sigillum cardinalis Coloniae)
**J. N. Arch(iepiscopus) Sacris Operis
Gratis ubique: Jacobus Caect(an)us
Severini, Custos****

MARKO ANTONIO, milošću Božjom
biskup
Palestrine, S(vete) R(imske) C(rkve)
kardinal Colona, Svetoga gospodina
našega pape⁴² vikar generalni i
Rimske kurije, i njezina Distrikta
sudac ordinarij itd. Svima i svakom
pojedinomu, koji budu ove riječi čitali,
svjedočimo i potvrđujemo, da smo, na
veću Svemogućega Boga slavu i na čast
njegovih Svetih, utvrdili, da smo **svetu**⁴³
**relikviju od kostiju Svetoga Grgura
Velikog pape ispovjedaoca i Crkvenog
naučitelja, koja je s vjerodostojnih
mjestu izuzeta, s poštovanjem stavili u
srebrnu posudicu, okruglog oblika,
kristalom s obje strane zaštićenu**⁴⁴
dobro zatvorenu, i uzicom svilenom
crvene boje svezanu, i pečatom našim
ovjerenu, te dopuštamo: da se ovlašteno
kod sebe može čuvati, drugima davati,
izvan Grada⁴⁵ odnijeti te u bilo kojoj
crkvi, oratoriju ili kapeli javno izložiti
na čašćenje vjernika. O vjeri ovih riječi
rukou našom potpisanih i našim
pečatom ovjerenih, po dolje potpisanom
Svetih Relikvija čuvau prosljediti
zapovijedamo. Rim, iz naših odaja, dana
19. mjeseca travnja, godine 1790.
(žig kardinala Colone)
J. N. nadbiskup Svetih djela
Posvuda besplatno: **Jacobus Caectanus
Severini, čuvar**

⁴² Giovanni Angelo Braschi (1717.-1799.), papa Pio VI. (1775.-1799.).

⁴³ **Podebljana** slova, riječi, odnosno rečenice, odnose se na rukou unesene nadopune u prethodno otisnuti tekst.

⁴⁴ U obrazac serijske povelje, tiskane u majestetičnoj formi, rukou uneseni tekst (ovdje **zadebljanim slovima**) koji se odnosi na određeni predmet.

⁴⁵ "Izvan Grada" u ovom slučaju znači "izvan Rima".

Prilog 6.

GREGORLO A Vares Ep(iscopo)
 Ruspensi
 in Bosna adjutori Ap(osto)li(co)
 Munus HOC sacrum
 OFFERT
 Fr(a) Josephus Paulovicichius Lu/
 cichius
 Il(lustris) D(ominus) CAN(onicus) ET
 Provic(arius) MACARENSIS
 MDCCLXXXVII

Grgi od Vareša, biskupu ruspenskom,
 u Bosni pomoćniku apostolskome,
 dar ovaj sveti
 daje
 fra Josip Pavlovičić Lu/čić
 p(resvjetli) g(ospodin) kan(onik) i
 provik(ar) makarski
 1797.

Prilog 7.

Ioannes Joseph Paulouich Lucich Iuris
 Utriusq(ue) Doctor
 Patricius Canonicus et Provicarius
 Generalis Macarensis
 In Regia Sebetidos Neapolitana
 Societate Laureatus
 Academicus Etruscus Cortonensis
 Veliternus Volscorum
 Spalatensis et Iaderensis Dalmatiarum
 Unanimium atque Constantium
 Taurinensium in
 tota Dalmatia Censor &&&
 Universis, et singulis presentes literas
 nostras visuris fidem indubiam
 facimus quod cum anno superiore
 ab E(minentissimo) ac R(everendissimo)
 imo / D(omino) D(omino) Andrea
 Ioannetto S(anctae) R(omanae)
 E(cclesiae) Cardinali Presbytero atque
 inclyto Bononiensi Archiepiscopo dono
 missum acceperimus / Sacrum Corpus
 cum Vase Sanguinis S(ancti) Vincentij
 Martyris de mandato S(anctis) (imi
 D(omi)ni N(ost)ri Pii Papae VI e
 Cemeterio Calepo/dij extractum, et a
 S(acra) Congregatione Indulgentiarum,
 sacrarumque Reliquiarum recognitum,
 et approbatum, in Capsu/la lignea
 cartha depicta cooperta, Vittaque serica
 rubra sigla collocatum bene clausum
 Sigillo Ill(ustrissimi) ac R(everendissimi)
 mi D(omini) D(omini) Xa(verii)
 Cristianiani Episcopi Porphyriensis,
 atque Sacrarum Apostolici Praefecti

Ivan Josip Pavlović Lučić, obaju prava
 doktor,⁴⁶
 plemić, kanonik i generalni provikar
 makarski,
 laureat u Kraljevskom Društvu
 Sebetidskom Napuljskom,⁴⁷
 akademik etruščanski kortonski,⁴⁸
 veliternski Volskorâ,⁴⁹
 splitski⁵⁰ i zaderski u Dalmaciji,⁵¹

⁴⁶ Kanonsko i civilno pravo doktorirao 1780. godine kao 25-godišnjak u talijanskom gradu Padovi.

⁴⁷ Dubrovčanin Dominik Zlatarić sredinom kolovoza 1794. godine uveo ga u članstvo Kraljevske Napuljske (Sebetidske) Akademije.

⁴⁸ Kardinal Vincenzo Ranuzzi (1726.-1800.) u veljači 1790. godine uveo ga u članstvo Accademie Etrusca u Cortoni - Toskana.

⁴⁹ Kardinal Stefano Borgia u siječnju 1793. godine uveo ga u članstvo Accademie Volsca u mjestu Velletri u Laciju kod Rima.

⁵⁰ Posredovanjem splitskog kanonika Nikole Bartul Didoša krajem rujna 1792. godine postao članom Splitskog društva.

⁵¹ Posredovanjem grofa Damiania (Damjanića) od Vrgade (conti de

obsignatum, ejusdemque authenticis literis in/structum Nos ad majorem Omnipotentis Dei gloriam atque ipsius S(ancti) Martyris Vincentij venerationem ea qua par est pietate hodie ex eadem Caput cum Vase Sanguinis extraximus atque intus Reliquiarum Argenteum triplici obseratum crystallo, / Vita rubra serica colligatum nostroque parvo Sigillo munitum reverenter reposuimus atque una cum ipsius S(ancti) Martyris Corpo/re iterum in eadem Capsula eadem Vita serica rubra colligata nostroque parvo sigillo obsignata bene clauso atque hanc ipsam / Insignem S(anctam) Reliquiam cum eodem S(ancto) Corpore Ill(ustrissi)mo ac R(everendissi)mo D(omino) D(omino) Gregorio a Vares Ruspensi Episcopo et in Bosna Othoma/na Coadjutori Apostolico in perenne nostri erga ipsum optime meritum Praesulem obsequij et amoris argumentum dono dedi/mus cum eadem que nobis ipsa elargita fuit facultate praedictam Sacram Reliquiam cum S(acro) Corpore apud se retinendi, aliis do/nandi et in quacumque Ecclesia Oratorio seu Capella publice venerationi exponendi absque tamen Officio et Missa ad for/mam Decreti Sac(rae) Congregationis Ritum editi die 11. Augusti 1691. In quorum fidem has presentes literas manu nostra / subscriptas nostroque parvo Sigillo firmatas expediri jussimus. Datum Macarsche ex AEdibus nostris die 30. Aprilis MDCCXCVII. Joannes Joseph Provic(arius) G(e)n(er)alis Greg(orius) Presb(iter) Paulovich Lucich a Sc(ri)ptis

Složnih i Razboritih Torinskih⁵² u svoj Dalmaciji cenzor itd. itd. itd. Svima i svakome pojedinome, koji budu ove naše riječi čitali, nepobitno svjedočimo, da smo, kao što nam je prošle godine presvijetli i prečasni gospodin gospodin Andrej Joaneto - Svete Rimske Crkve kardinal svećenik i glasoviti bolonjski nadbiskup darovao, primili sveto tijelo s posudicom krvi svetoga mučenika Vincencija, po zapovijedi presvetog gospodina našega pape Pija VI. izlučeno iz groblja Calepodij i od Svete Kongregacije Oprostâ i Svetih Relikvijâ prepoznato i potvrđeno, stavljeno u drvenu kutijicu omotanu ukrasnim papirom i svilenom crvenom vrpcom zapečaćenu, čvrsto zatvorenu, pečatom preslavnog i prečasnog gospodina gospodina Ksavera Kristijana - biskupa porfireonskog i pročelnika Apostolskih svetišta opečaćeno, i istoga vjerodostojnim riječima opremljenu, mi na veću slavu Svemogućeg Boga i na čast istoga svetog mučenika Vincentija, ona iz koje smo jednako pobožno danas glavu s posudicom krvi uzeli i u relikvijar srebreni trostrukim kristalom zatvorenim, svilenom crvenom vrpcom zavezanim i našim malim pečatom ovjerenim, pažljivo smo stavili i skupa s istoga svetoga mučenika tijelom ponovo u istu posudicu, identičnom svilenom crvenom vrpcom svezanu i našim malim pečatom zapečaćenu dobro zatvorenu, i ovaj sâm znak svetu relikviju s istim svetim tijelom

Vergada) početkom ožujka 1794. godine postao članom Akademije u Zadru.

⁵² Zalaganjem teologa Carla Marca Felicea Arnauda u veljači 1795. godine postao članom Torinske Akademije u razredu degli Ardenti.

presvijetlom i prečasnome gospodinu gospodinu Grgi od Vareša biskupu ruspenskom i u Bosni Otomanskoj koadjutoru apostolskom trajnom našem, vrlo zaslužnom biskupu, kao potvrdu naše privrženosti i ljubavi prema njemu osobno, na isti smo način podarili kao što je i nama samima bila darovana, da po izboru spomenutu svetu relikviju sa svetim tijelom kod sebe može držati, drugima davati i u bilo kojoj crkvi, oratoriju ili kapeli javno izlagati, dakle bez Službe Božje i Mise, sukladno dekretu Svete Kongregacije Obredâ izdanom dana 11. kolovoza 1691. U vjeri ovih riječi rukom našom potpisanih i našim malim pečatom ovjerenih, poslati smo zapovjedili.

Dato u Makarskoj, iz naših odaja, dana 30. travnja 1797.

Ivan Josip provikar generalni
Grgo svećenik Pavlović Lučić kancelar

Prilog 8.

A(nno) D(omini) MDCCCLXII. Die 17. Junii.

Ego Fr(ater) Sebastianus Episcopus Sio/nensis consecravi altarume hoc Ri/tu S(anctae) R(omanae) E(cclesiae) et reliquias Sanctorum / Martyrum Basilaei et Bonae in eo / inclusi. Ita est Fr(ater) Sebastianus Francovich / Ep(isco)pus Sionensis, et Vic(arius) apostolicus Bosniae m(anu) p(ropria)

Godine Gospodnje 1862, dana 17 lipnja.

Ja fra Sebastijan biskup sio/nski posvetih oltar ovaj po obr/edu Svete Rimske Crkve i relikvije svetih mučenika Bazilija i Bone u njega položih.

Tako je: ja fra Sebastijan Franković biskup sionski i vikar apostolski Bosne, vlastitom rukom!

Reliquaries from Očevija, Vareš and Vukanovići

ANTE ŠKEGRO

Croatian Institute of History, Zagreb
E-mail: askegro@isp.hr

UDC: 27-526.7 (497.6)

Original scientific article
Received: 30 March 2024
Accepted: 29 May 2024

TOMISLAV BRKOVIĆ

Parish of St. Michael the Archangel, Vareš
E-mail: tomyxy@gmail.com

Summary

Even at the time of the bloodiest persecutions that were carried out against them in their own homeland for centuries by the Ottoman occupiers, robbers, rapists, and murderers, various relics and reliquaries arrived among the Bosnian Catholics from the territories under the control of Rome. Among them are "a fragment of the cross of Jesus Christ" acquired in Rome in 1730 - kept in the Catholic church in Očevija near Vareš in the eastern part of central Bosnia, "the relic of the Roman pope Saint Gregory I the Great – confessor and teacher of the Church" acquired in 1790 in Rome - which is kept in the old Catholic church in Vareš, "the relics of the martyr St. Vincentius" obtained in 1797 through the canon and episcopal pro-vicar of Makarska Fr. Ivan Josip Pavlović Lučić – also in the old Catholic church in Vareš, and "the relics of the holy martyrs Basil and Bonaventure" inserted in 1862 into the altar of St. Anthony of Padua in the church of the Franciscan monastery of 'St. John the Baptist' in Kraljeva Sutjeska near Kakanj in central Bosnia, which was donated to the church of 'St. Anthony of Padua' in Vukanovići near Kakanj. Certificates of the authenticity of these relics were kept in the Catholic Parish of Vareš, while in the 1950s they were stored in the archives of the Franciscan Monastery of 'St. John the Baptist' in Kraljeva Sutjeska.

Key words: a fragment of the Cross of Jesus Christ from the Catholic church in Očevija near Vareš; the reliquary of Roman pope St. Gregory I the Great from the church of St. Michael the Archangel in Vareš; the reliquary of St. Vincentius from the church of St. Michael the Archangel in Vareš; reliquaries from the altar of the Church of St. Anthony of Padua in the Parish of Vukanovići near Kakanj; Franciscan Province of 'the Holy Cross' of Bosnia Argentina (Bosna Srebrena).

1. A fragment of the Cross of Jesus Christ from Očevija near Vareš

In the Catholic church of the famous Croatian settlement of Očevija,¹ which is an integral part of the ancient Catholic parish of Vijaka near Vareš, a gilded reliquary (Fig. 1) is kept, which is believed to contain a fragment of the wood of the cross on which Jesus Christ was crucified. In support of this is the note *De Ligno SS C*,² which would mean: "a fragment from the wood of the Holy Cross", inserted into the reliquary itself under the crystal cross in which the particle is located (Fig. 2). In a report on the valuables in the church in Očevija from 2005, it was indicated that in this "reliquary there is also a copy of the rescript of the Holy Congregation for the Propagation of the Faith from July 12, 1778 that reads: "Our Holy Father pope Pius VI grants complete forgiveness to each and every one of Christ's believers of both sexes – who truly repented, confessed, and received communion, and then visited the cemeteries of the village of Očevija in the Catholic parish of St. Michael on the day of May 3, when the feast is celebrated of the Finding of the Holy Cross, and let them pray for some time for the spread of the faith. This is permanently valid from the evening before the holiday until dusk on that day. It can also be applied for souls in purgatory".³ During an inspection of this reliquary, which was carried out by Fr. Tomislav Brković from the Catholic parish of Vareš and co-author of this paper, this 'transcription of the rescript' was not found in the reliquary.⁴ If it had been

¹ This research was carried out as part of the project "Communities, Communication, and Social Networks in the Croatian Middle Ages and Early Modern Times", funded by European Union - NextGenerationEU programme (380-01-02-23-40).

About the settlement of Očevija, cf.: ILIJA BARIŠIĆ, *Očevac o Očevcima i Očeviji*, Očevija - Vareš, 2006, pass.

² *De Ligno S(ancti)s(simae) C(rucis)*.

³ Cf.: B. MATIČEVIĆ, "Vareš / Očevija. Očevsko povijesno blago", in: *Katolički tjednik*, year IV (XXVI), nr. 11, March 20, 2005, pag. 29.

⁴ *Ibid.* "Attached is a picture of the reliquary from Očevija. I took it apart and there is nothing inside. The base has an opening underneath that is easy to open and there is also nothing inside. The base has an opening underneath that is easy to open and there is also nothing inside. I unscrewed three screws from the back and opened everything and looked in detail - there are no inscriptions anywhere.

in the reliquary, it could have been removed during its restoration, which was carried out in 2004 in Freiburg in the German federal state of Baden-Württemberg.⁵ It is not excluded that it is precisely because of this relic that the Catholic cemetery in Očevija was called the 'Cemetery of the Holy Cross'.⁶

Certificate for a fragment from the Cross of Jesus Christ of March 18, 1730

In the archives of the Franciscan monastery of 'St. John the Baptist' in Kraljeva Sutjeska is preserved a paper certificate (24 x 21 cm),⁷ in which Enrique Lasso de la Vega - the titular Bishop of Thaumacus (*D. Henricus Lasso de la Vega Dei et Apostolicae Sedis Gratia Episcopus Taumacensis*),⁸ vouches for a particle taken from the wood of the Cross of Jesus Christ (*particulam ex Sacro Ligno Sanctissimi Crucis Domini Nostri Jesu Christi*). Issued in Rome on March 18, 1730, it was folded inward four times into an irregular rectangle. On its gray back (Fig. 3) in the upper rectangle, the following is written in black ink in five lines: *SSE Crucis Christi particula / Authentica attestatio, quam / adeptus Fr Philippus ab Ochieuja / Rome Anno Dni 1736. hic / tulit et apposuit*, which means: "A particle of the most Holy Cross of Christ / a credible testimony / obtained by Friar Filip of Očevija / Rome, in the year of the Lord 1736. here / brought and placed". In the center of the rectangle, in graphite pencil has recently been written: *Nr. 183*, which obviously refers to the number under which it is kept in the aforementioned archive. In the 1950s, archival documents written in Croatian Cyrillic, Latin, and Arabic were taken from the Catholic

I opened the glass in which the cross was placed and I also found nothing. Apparently, there was either no document at all or it had been taken out and stored somewhere else." Evidence from Fr. Tomislav Brković, February 4, 2024.

⁵ Cf.: MATIČEVIĆ, "Vareš / Očevija. Očevsko povijesno blago", pag. 29.

⁶ Cf.: BARIŠIĆ, *Očevac o Očevcima i Očeviji*, pag. 37.

⁷ Archives of the Franciscan Monastery of St. John the Baptist in Kraljeva Sutjeska, Subject: *Acta Turcica*, Box VII, File /volume/ 29 XXIX, Period: 18th and 19th centuries, Label: "Vareš".

⁸ Enrique Lasso de la Vega, (born 1689), titular bishop of the defunct Early Christian diocese of Thaumacus in Phthiotis in central Greece (from 1728), at the position now occupied by the Greek settlement of Domokos.

parish of Vareš and stored in the archives of the Franciscan monastery in Kraljeva Sutjeska.⁹ In the lower rectangle, in three lines, in a more monumental handwriting in black ink is noted: *Particule SS.E / Crucis Christi / Authentica*, which would mean: "particles of the Most Holy / Cross of Christ / authentic testimony" (Appendix 1). It follows from the above that the relic was obtained in Rome in 1736 by the distinguished Bosnian Franciscan Filip Lastrić Očevac (1700-1783),¹⁰ more than five years and eight months after the issuance of this certificate. At the time of its acquisition, Lastrić, then the curator of the Franciscan Province of 'the Holy Cross' of Bosnia Argentina (Bosna Srebrena), found himself in Rome in the circumstances of removing the conflict arising from the division of this province in the previous year of 1735.¹¹

This certificate is a common document (Appendix 2) that was issued when the relics or reliquaries were delivered to the seekers, with gaps provided for their handwritten description. The printed text ends with the date of issue. The day (18) and the month (*Martij / March*) are written by hand, while the year (1730) is printed in Arabic numerals in the same font as the rest of the text. At the bottom of the left side of the certificate, a large dry seal of Bishop Enrique Lasso de la Vega is impressed, and to the right of it, the bishop's signature (*H. E. Taumacensis*). Two lines are handwritten beneath the bishop's signature. In the first half of the above line, the name and service of

⁹ Documents from Očevija and Vareš were kept in the catholic church in Varesh until the 1950s, when they were stored in the archives of the Franciscan Monastery of St. John the Baptist in Kraljeva Sutjeska - where they are kept together even now. "Perhaps a page in the history of the Catholic parish of Vareš could be explained by the many murasels (an official letter from a judge addressed to someone) that are in the Sutjeska monastery, and were previously in the parish dwelling in Vareš. The writer of these lines saved them from certain destruction and handed them over to the monastery into the hands of the guardian (1955-1958) Fr. Miroslav Milošević." Cf.: DR. BERISLAV GAVRANOVIĆ, *Franjevački samostan Kraljeva Sutjeska*, (undated manuscript from the archives of the Franciscan Monastery of St. John the Baptist in Kraljeva Sutjeska), pag. 229.

¹⁰ About this Franciscan: Cf. ANDRIJA ZIRDUM, *Filip Lastrić - Očevac 1700-1783. Prilog kulturnoj povijesti Bosne i Hercegovine*, "Kršćanska sadašnjost", Zagreb, 1982., pass.

¹¹ Cf.: ANĐELKO BARUN, *Svjedoci i učitelji. Povijest franjevaca Bosne Srebrene*, "Svjetlo riječi", Sarajevo - Zagreb, 2003., pag. 190-195.

Fr. Mato Delivić¹² – titular bishop of Bolina and vicar– are noted (*Fr' Mattheus Eppus Bolinenss Vic:*). In the right half of the same line is the signature of Francisco del'Rio Prezeenco (*Fran.cus del'Rio Prezee. us*), the secretary of Bishop Enrique Lasso de la Vega, whose task was to deliver the relics to the those who had ordered them (*per infrascriptum Secretarium nostrum expediri mandavimus*). The area of Delivić's service is indicated in the second line (*App.licis Bosnensium sub Turcis*). His surname (*Delivich*) is inserted above his first name and episcopal office (Fig. 4). In the lacuna fillings and the signature of the secretary Francisco del'Rio Prezeencus, one handwriting can be seen, and in the data related to Delivić, another. To clarify these two lines, the certificate of Bishop Enrique Lasso de la Vega for the same type of relic issued four days after it (March 22, 1730) is crucial.

This certificate specified that the relic was placed "in an oval silver container protected by a crystal on the front, and with a red silk cord, well-tied and sealed with a small seal in red Spanish wax" (*intùs thecam argenteam forme ouale chrijstallo à parte anteriori munitam et funiculo serico rubri coloris benè colligatam nostroque parvo in cera rubra hyspanica impresso sigillo*).

The date of issuance of this certificate (March 18, 1730) is in conflict with the service of Fr. Mato Delivić, who was named the titular "Bishop of Bolina and apostolic vicar in Bosnia" on the 12th of December 1735,¹³ (*Fr. Matthaëus Delivich, Episc. Bolin. Vicar. Apost. in Bosna*),¹⁴

¹² Fr. Mato Delivić, titular bishop of the defunct Early Christian diocese of Bolina in the Greek Achaia in the Peloponnese, and the first vicar of the Apostolic Vicariate in Ottoman Bosnia from 1735 to 1740. Cf.: MARKO SEMREN, "Franjevci Bosne Srebrene kao biskupi", in: *Bosna franciscana: časopis Franjevačke teologije Sarajevo*, X/16 (2002.) 117; <https://www.catholic-hierarchy.org/bishop/bdelini.html> (March 26, 2024).

¹³ Cf.: DR. FRA MATO BONO VRDOLJAK, *Plodovi ljubavi i žrtve. Prinosi iz povijesti, kulture i arheologije*, "Franjevački muzej i galerija Gorica Livno", Livno, 2005., pag. 39.

¹⁴ Cf.: EMERICUS PAVICH, *Ramus viridantis olivae, in arcam militantis ecclesiae relatus, seu paraphrastica et topographica descriptio provinciae nuper Bosnae Argentinae, jam vero S. Joannis a Capistrano nuncupatae, ordinis minorum observantiae, in ditone suae sacrae caesareae et reg. apost. Majestatis, per Ungariam, Slavoniam, Syrmium, et Banatum diffusae clientalis obsequii ergo Rev. Patri Josepho Maria de Vedano ... oblata*, Budae, Typis Leopoldi Francisci Landerer, Anno MDCCCLXVI, pag. 197.

specifically "in that part of the Kingdom of Bosnia that is subject to Ottoman rule" (*in ea parte regni Bosniae quae Othomano dominio sub est*).¹⁵ Delivić's information on this certificate was apparently recorded during his canonical visit to Catholic parish of Vareš, where on October 14, 1736, he administered confirmation to the Catholic faithful.¹⁶

It is not known when Filip Lastrić Očevac brought this relic to the territory of the Apostolic Vicariate in Ottoman Bosnia (created on September 5, 1735), of which Bishop Fr. Mato Delivić became the first Apostolic Vicar. This certainly happened before Delivić's canonical visit to the Catholic parish of Vareš in 1736. It is not excluded that this relic, which would "taken from the wood of the Cross of Jesus Christ" (*particulam ex Sacro Ligno Sanctissimi Crucis Domini Nostri Jesu Christi*) was in the service of strengthening the Franciscan Province of 'the Holy Cross' of Bosnia Argentina (Bosna Srebrena), in reference to its Dalmatian parts that were separated in 1735. The role of Filip Lastrić Očevac in obtaining a more favorable position for the Bosnian Franciscans with the highest church structures in Rome, just like obtaining this reliquary, was crucial. There is no doubt that this strengthened his reputation in his own province. However, it is not clear when, under what circumstances, and why this relic ended up in his birthplace of Očevija.

¹⁵ Cf.: VRDOLJAK, *Plodovi ljubavi i žrtve*, 37.

¹⁶ "Li 14. Ottobre 1736. Sodisfatto, che s' è il Popolo a Suttisca si colla S. cresima, come ancor colle confessioni, quidato dal P. Guardiano del Convento, arrivai nella Terra di Varesc, in qual luogo ritrovai una chiesetta umile, coperta di tavole, ben mantenuta, rimasta ancora dai tempi de Prencipi chritiani, con dentrovi bell' Altare coll Imagine di San Michel Arcangelo, et una campana più grande di quella in Podmigliaçe presso Jaicze, con cui giornalmente si chiama il Popolo cattolico ad uctir le Messe, recitar corone, e litanie, con tutta libertà, e senza alcun ostacolo de Turchi, che ancor da lontanetto la sentono." Cf.: DR. FRA JULIJAN JELENIĆ, *Spomenici kulturnoga rada franjevacu Bosne Srebreničke*, "Povjesno društvo za proučavanje prošlosti jugoslavenskih franjevacu", Mostar, 1927., pag. 56-57.

Certificate for a fragment from the Cross of Jesus Christ of March 22, 1730

Four days after this certificate, which is kept in the archives of the Franciscan Monastery in Kraljeva Sutjeska, another certificate was issued on March 22, 1730, for the same type of relic by the same bishop Enrique Lasso de la Vega (Fig. 5). It differs from the first in the floral motif inside which the text is printed, the letter *s* added to the word *nostra* in the first half of the penultimate line, the words written by hand in the central lacuna, and the date of publication.¹⁷ This certificate specified that the fragment, which was taken from the wood of the Cross of Jesus Christ, was placed "inside a crystal cross bordered with silver filigree" (*crucem chrijs tallinam filigrana argentea circumdatam*). And this certificate, just like the one from the Franciscan monastery in Kraljeva Sutjeska, was certified in the same place with the identical seal and signature of this bishop and the signature of his secretary Francisco del'Rio Prezeenco (Appendix 3). The cross-shaped reliquary made of rock crystal, described in the central lacuna of this certificate, has modest dimensions (4.2 x 3.4 cm). On it, on a short silk double cord, which also wraps around it, there hangs the small seal of Bishop Enrique Lasso de la Vega sealed in red wax on a small piece of parchment (Fig. 6).¹⁸ In terms of form, it is very close to the one from the church in Očevija near Vareš – which, however, lacks the silk cord and seal. Regarding the circulation of relics with certificates signed of Bishop Enrique Lasso de la Vega referring to their authenticity during 1730, there is another certificate issued two months after this one, which refers to fragments from the Shroud of Christ.

¹⁷ http://archividigitali.diocesifirenze.it/MC/NAVIGA/Unita_Parr.asp?NODO=/MC/ARCHIVIO_MC/04/02/07/02/03/276.xml (March 26, 2024).

¹⁸ <https://russianstore.com/en/online-store/catholic-reliquaries/item/1235-crystal-theca-with-relics-of-the-true-cross-of-jesus-christ> (March 26, 2024).

Certificate for a relic of the shroud of Jesus Christ from May 24, 1730

The certificate of Bishop Enrique Lasso de la Vega (Fig. 7),¹⁹ issued on May 24, 1730, refers to fragments taken from the shroud of Jesus Christ (*particulas ex Sacra Fascia Domini Nostri Jesu Christi*). The certificates differ from each other in terms of the floral motifs, within which the same text with lacunae in the same place, with the same bishop's seal, and his signature in the same place as on the previous two, is printed in the same font, apparently at the same printing house. Apart from the handwritten words in the lacunae and the dates of their issuance, this one differs from the previous two certificates in that it was signed by another bishop's secretary (*Antonius delvii? Boxd--*).²⁰ In comparison to the one from Vareš, that is, the one in the archives of the Franciscan Monastery in Kraljeva Sutjeska, this one contains four words and five letters more (Appendix 4). Issued in a time period of just over two and a half months, these certificates bear witness to the intense circulation of relics and reliquaries that were supposed to arouse deep religious feelings among the not particularly enlightened Catholic population. The confirmation from Vareš (in fact from the Franciscan Monastery in Kraljeva Sutjeska) testifies that this also took place years after the signatures of their addressees. The role of Bishop Enrique Lasso de la Vega in their circulation (*Sacris Operis*) is not specified by these certificates, just as his service in the Church of Rome is not clear either.²¹

2. The reliquary of Roman pope St. Gregory I the Great from Vareš

The archives of the Franciscan Monastery in Kraljeva Sutjeska also contain a paper certificate (31 x 22 cm) that guarantees the authenticity

¹⁹ [https://www.beweb.chiesacattolica.it/guter/kunstwerk/3861614/Ambito+laziale+\(1730\)%2C+Autentica+reliquia+Santa+Fascia+di+Cristo](https://www.beweb.chiesacattolica.it/guter/kunstwerk/3861614/Ambito+laziale+(1730)%2C+Autentica+reliquia+Santa+Fascia+di+Cristo) (March 26, 2024).

²⁰ The middle word is of uncertain reading.

²¹ "Fr. Enrique Lasso de la Vega (†1729), titular bishop of Thaumacus (1728-1729)". Cf.: *The Medieval Shroud. Exploring the medieval context of the Turin*. <https://medievalshroud.com/authenticity/> (March 26, 2024).

of the reliquary of Roman pope Gregory I the Great (590-604).²² The certificate is folded inward four times into irregular rectangles (Fig. 8). On its gray-aged back, in the upper rectangle, three lines of black ink were hurriedly written: "Ovesu Reliquiae / ù Czarkvi S. / Mihovila ù Varessu", which would mean: "These are the reliquaries in the church of St. Michael in Vareš". Apparently, that note was written by some Bosnian Franciscan, who specified that the reliquary was located in the church of St. Michael in Vareš. Below this note is written in graphite pencil: *N° 178*, which refers to the number under which the certificate is kept in the archives of the Franciscan Monastery in Kraljeva Sutjeska. Until the 1950s, this certificate was located in the Catholic parish of Vareš, when it was moved to be stored in the aforementioned archive of the Franciscan Monastery in Kraljeva Sutjeska.²³ On the frontal, bleached, blue-green side of this certificate, within a square floral motif, a Latin text is printed which guarantees the authenticity of the delivered reliquary. Its central part is occupied by a large lacuna, intended to be supplemented by hand.

At the top of this certificate are printed the name, titles, offices, and coat of arms (in the middle) of the vicar general of the Roman Curia and the judge ordinary of its district Marcantonio Colonna Jr. - cardinal of the Catholic Church and since 1784 titular cardinal bishop of ancient *Praenesta* (modern Palestrina) near Rome.²⁴ The cardinal's name is printed in italic capitals, twice as large as the rest of the text, which is in normal size and form. Two incomplete lines of printed text follow, standard for this type of document. Below the lacuna, an incomplete line with a small lacuna in the middle was printed, in which the color of the ribbon from which the wax hung with the imprinted seal of the relic supplier was written by hand. Four printed lines follow, with three small lacunae in the second half of the last one, intended for the handwritten entry of the day, month, and year of issuance of the certificate. At the very bottom, on the left side of the certificate, is the seal of the above cardinal, recognizable

²² Cf.: Archives of the Franciscan Monastery of Kraljeva Sutjeska, Subject: *Acta Turcica*, Box VII, File /volume/ 29 XXIX, Period: 18th and 19th centuries. Label: "Vareš".

²³ Cf.: GAVRANOVIĆ, *Franjevački samostan Kraljeva Sutjeska*, pag. 229.

²⁴ Cf.: <https://www.catholic-hierarchy.org/bishop/bcolo.html> (March 26, 2024).

from the column (*colona*) in the middle (Fig. 9). To the right of the seal are two signatures: the upper one of archbishop (*J. N. Arch.pus*) who directed this type of work (*Sacris Operis*), and the lower one of custodian of the holy relics, Jacobus Caectanus Severinus (*Jacobus Caect.us Severini, Custos*).

In the lacuna, it is handwritten that the addressee of the charter reverently placed the holy relic, taken from authentic places from the bones of St. Gregory I the Great – the confessor and teacher of the Church,²⁵ in an oval silver container lined on both sides with crystal (*Sacram Reliquiam ex ossibus S. Gregorij Magni Pape confess.is et Eccle Doctoris qua ex authenticis locis extracta reverenter collocavimus in Theca argentea fig.e ovalis crystallo ab utraque parte munita*). As it is a large lacuna, in which only two sentences are written, the rest of it is crossed by four double slashes (Fig. 10). The first two words were supplemented by the accusative singular, while the extraction was defined by the ablative plural (*ex authenticis locis*). This would mean that one particle was taken from several places!

This certificate does not indicate the recipient, nor was it signed by the addressee, Cardinal Marcantonio Colonna Jr. (Addendum 5). It follows from this that in this case it was also a serial document, in the lacuna in which the type of reliquary was written when it was delivered to the applicants. His name, titles, and coat of arms were obviously in the service of guaranteeing the authenticity of the delivered relics or reliquaries. In this case, the relic consisted of a particle extracted from the bones attributed to the teacher of the Church, Roman pope Gregory I the Great.

3. The reliquary of St. Vincentius in the church of St. Michael the Archangel in Vareš

In the old church of St. Michael the Archangel in Vareš, a wooden chest with relics is kept (Fig. 11), which was presented to Fr. Grgo

²⁵ Gregory I the Great – Roman pope from 590 to 604, doctor of the Catholic Church.

Hiljić Varešanin,²⁶ then auxiliary Bishop of the Apostolic Vicariate in Ottoman Bosnia and to Bishop Fr. Augustin Botoš Okić,²⁷ by the canon and episcopal pro-vicar of Makarska Fr. Ivan Josip Pavlović-Lučić.²⁸ This is supported by the Latin note from the chest itself (Fig. 12) and the charter that Fr. Ivan Josip Pavlović-Lučić issued to the bishop Fr. Grgo Hiljić Varešanin (Fig. 13). Judging by the carelessly shaped paper and the handwriting in which the note was written, it is justified to conclude that its author is different from the author of the certificate with which the relics were donated and guaranteed. The note was written in Latin in eight lines in rudimentary handwriting by a not particularly skilled author, with a combination of the upper and lower-case letters and mistakes in the bishop's name and the canon's surname (Appendix 6).

The solemn paper certificate, which presents the relics and guarantees their authenticity, is kept in the archives of the Franciscan Monastery in Kraljeva Sutjeska. Until the 1950s, it was located in the Catholic parish of Vareš, when this was also the archives of the Franciscan Monastery in Kraljeva Sutjeska.²⁹ It was issued to Bishop Fr. Grgo Hiljić Varešanin on April 30, 1797 by Fr. Ivan Josip Pavlović-Lučić, and compiled by his chancellor-priest Grgo Pavlović. Inside the gold-printed square frame, the text is written in black ink with large initial letters of numerous words, while the center with Fr. Ivan Josip Pavlović-Lučić's titles is dominated by a colored coat of arms. According to this confirmation, the vessel with a vial of the blood of the martyr St. Vincentius (Fig. 14), had been given to Fr. Ivan Josip

²⁶ Fr. Grgo Hiljić Varešanin (1736-1813), from 1796 to 1798 auxiliary bishop of Fr. Augustin Botoš Okić - bishop of the Apostolic Vicariate in Ottoman Bosnia, and bishop of the same Vicariate from 1798 to 1813. Cf.: SREĆKO M. DŽAJA, *Katolici u Bosni i zapadnoj Hercegovini na prijelazu iz 18. u 19. stoljeće: doba fra Grge Ilijića Varešanina (1783-1813)*, "Kršćanska sadašnjost", Zagreb, 1971., pass.

²⁷ Bishop Fr. Augustin Botoš Okić - vicar of the Apostolic Vicariate in Ottoman Bosnia from 1784 to 1799.

²⁸ The canon and episcopal pro-vicar of Makarska Fr. Ivan Josip Pavlović-Lučić (1755-1818). On July 2, 1782, he became a canon and provicar general of the diocese of Makarska. Cf.: MARKO ŠPIKIĆ, "Život i djelo antikvara Ivana Josipa Pavlovića-Lučića", in: *Peristil*, 51 (2008) pag. 47-70.

²⁹ Cf.: GAVRANOVIĆ, *Franjevački samostan Kraljeva Sutjeska*, pag. 229.

Pavlović-Lučić in the previous year, 1796, by the Cardinal and Archbishop of Bologna, Andrea Gioannetti (*ab Eimo ac Rimo / D D Andrea Ioannetto S R E Cardinali Presbytero atque inclyto Bononiensi Archiepiscopo*).³⁰ By order of Pope Pius VI³¹ (*de mandato Smi Dni Nri Pii Papae VI*) it was extracted from the Roman cemetery Calepodius (*e Cemeterio Calepo/dij extractum*).³² After its authenticity was confirmed by the Roman Holy Congregation of Indulgences and Holy Relics (*a S. Congregatione Indulgentiarum, sacrarumque Reliquiarum recognitum, et approbatum*), it was stored in a wooden box wrapped in decorative paper and a red silk ribbon, sealed with the seal of the head of the Apostolic Shrines, Bishop Xavier Cristiani (*in Capsu/la lignea cartha depicta cooperta, Vittaque serica rubra sigla collocatum bene clausum Sigillo Illmi ac Rmi D D Xa/verii Cristiani Episcopi Porphyriensis, atque Sacrarii Apostolici Praefecti obsignatum*).³³

Fr. Ivan Josip Pavlović-Lučić gave Bishop Fr. Grgo Hiljić Varešanin the head of the martyr St. Vincentius with a small vessel of blood (*Caput cum Vase Sanguinis*), closed with a triple-layered crystal tied with a red silk ribbon and sealed with his small seal (*atque intus Reliquiarum Argenteum triplici obseratum crystallo, / Vita rubra serica colligatum nostroque parvo Sigillo munitum*) (fig. 15). The certificate emphasized that the relics were given to Bishop Fr. Grgo Hiljić Varešanin as the permanent coadjutor of the Makarska Diocese in Ottoman Bosnia (*in Bosna Othoma/na Coadjutori Apostolico in perenne nostri*), and as an expression (*et amoris argumentum*) of Fr. Ivan Josip Pavlović-Lučić's personal attachment to him. The text of the confirmation is quite confusing, just as the contents of the wooden chest are

³⁰ Andrea Gioannetti (1722-1800), cardinal of the Holy Roman Church from 1777, archbishop of Bologna in Italy from 1776 to 1800. Cf.: <https://www.catholic-hierarchy.org/bishop/bgioan.html> (March 26, 2024).

³¹ Giovanni Angelo Braschi (1717-1799) – Roman pope Pius VI (1775-1799).

³² The Roman cemetery / catacombs "Cemeterio Calepodi", Via Aurelia.

³³ Francesco Saverio Cristiani (1729-1800), titular bishop of defunct Early Christian diocese of Porphyreon in present-day Lebanon, at the site of what is presently Jieh. Cf.: <https://www.catholic-hierarchy.org/bishop/bcristiaf.html> (March 26, 2024).

unclear. For example, it is not clear from which Saint Vincentius,³⁴ or martyr Vincentius,³⁵ the relics stored there were removed, nor why the Pope himself advocated for their removal from the above Roman cemetery, nor why the Cardinal and Bologna Archbishop Andrea Gioannetti gave them specifically to Fr. Ivan Josip Pavlović-Lučić, and he subsequently to the Bishop Fr. Grgo Hiljić Varešanin - who, in the end, donated them to the church of his native Catholic parish of Vareš.

4. Reliquaries from the altar of the Church of St. Anthony of Padua in the Parish of Vukanovići near Kakanj

When removing the wooden altar of St. Anthony of Padua (Fig. 16) from the parish church of the same name in Vukanovići, a small piece of paper (8 x 6.5 cm) with reliquaries was found in it on March 30, 2023. Folded into four parts, it was placed between two limestone slabs under the tabernacle in the central part of the altar. The relics consisted of two pieces in cotton fibre, attached on the left side of the piece of paper above the episcopal seal imprinted in red wax (Fig. 17a). The formula, which refers to the dedication of this altar, was written in black ink in eight lines in rustic handwriting (Fig. 17b) in Latin (Appendix 8). The altar was donated by the Franciscan Monastery of St. John the Baptist in Kraljeva Sutjeska - where it had previously been located to the church of St. Anthony of Padua in Vukanovići. They were inserted into the altar during its consecration on June 17, 1862 by Bishop Fr. Sebastianus Frankovich – Vicar of the Apostolic Vicariate in Ottoman Bosnia from 1861 to 1864. On the piece of this paper it is indicated that the "relics of the holy martyrs Basilius and Bonaventure" (*reliquias Sanctorum / Martyrum Basilai et Bonae*) are in question. Basilius was probably a presbyter of the Church in Ancyra (Ankara in Turkey) – who died as a martyr torn apart by a beast at Caesarea in Cappadocia (central Turkey) in the

³⁴ Cf.: *Bibliotheca*, register 28 Vincentius. Cf.: *Bibliotheca Sanctorum* (volume XII) - *Enciclopedia dei santi*, "Istituto Giovanni XXIII nella Pontificia Università Lateranense / Città Nuova Editrice", Roma, 1969.

³⁵ Cf.: *S. Vincentius Martyr, sive Pueritia, Adolescentia, Juventus, semper vincens, in theatrum producta & repraesentata ab electorali gymnasio Societatis Jesu*, Anno MDCLXXXV, Augsburg, pass.

time of the ill-famed Roman emperor Julian the Apostate (361-363).³⁶ Bonaventure was a priest who, together with Faustus, Maurus, and nine other companions, suffered martyrdom in Rome during the reign of the Emperors Publius Licinius Valerianus (253-260) and Publius Licinius Gallienus (253-268), during the time of pope Stephen I (254-257).³⁷ It is unclear where, when, and how Bishop Franković obtained these relics.

APPENDICES

Appendix 1

S(ancti)s(sima)e Crucis Christi particula
Authentica attestatio, quam
adeptus Fr Philippus ab Ochieuja
Rome Anno D(omi)ni 1736. hic
tulit et apposuit

N° 183

*Particule S(anctissim)e
Crucis Christi
Authentica*

Appendix 2

D(OMINUS) HENRICUS

LASSO DE LA VEGA

Dei, & Apostolicae Sedis Gratia Episcopus Taumacensis.

*Universis, & singulis praesentes nostras authenticas literas inspecturis fidem
facimus, atque testamur, quatenus Nobis devotè exhibitis plurimis Sacris Reliquiis,
eas ex locis authenticis extractis, literis authenticis, & sigillo munitas diligentè*

³⁶ Cf.: *Bibliotheca Sanctorum*, vol. II, "Istituto Giovanni XXIII nella Pontificia Università Lateranense", Roma, 1962., pag. 908.

³⁷ Cf.: *Bibliotheca Sanctorum*, vol. III, "Istituto Giovanni XXIII nella Pontificia Università Lateranense", Roma, 1963., 345-346.

recognovimus ex quibus sequentem³⁸ estraximus, videlicet particulam ex Sacro Ligno S(ancti)s(simi) Crucis D(omini) N(ostri) Jesu Christi quam reverentè reposuimus, & collocavimus intùs thecam argenteam forme ouale chrijstallo à parte anteriori munitam & funiculo serico rubri coloris benè colligatam nostroque parvo in cera rubra hispanica impresso sigillo pro dicte Sacre Reliquie identitate obsignatam, & ad majorem DEI Gloriam suorumque Sanctorum venerationem dono dedimus, & elargiti fuimus ad effectum, & cum facultate penès se retinendi, aliis donandi extra mittendi, & quacumque Ecclesia, Oratorio, seù Cappella publicae Christifidelium venerationi exponendi, & collocandi. In quorum fidem has testimoniales literas praesentes, manu nostra subscriptas nostroque firmatas sigillo per infrascriptum Secretarium nostrum expediri mandavimus. Datum Romae extra Portam Latinam hac die 18 Mensis Martij Anno 1730.

(Seal) *H(enricus) E(piscopus) Taumacensis*

Fran(cis)cus del'Rio Prezee(nc)us

Fr(a) Matthaeus Delivich Ep(isco)pus Bolinens(i)s et Vic(arius)

App(ostoli)cus Bosnensium sub Turcis

Appendix 3

D(OMINUS) HENRICUS

LASSO DE LA VEGA

Dei, & Apostolicae Sedis Gratia Episcopus Taumacensis.

Universis, & singulis praesentes nostras authenticas literas inspecturis fidem facimus, atque testamur, quatenùs Nobis devotè exhibitis plurimis Sacris Reliquiis, eas ex locis authenticis extractis, literis authenticis, & sigillo munitas diligentè recognovimus ex quibus sequentem³⁹ estraximus, videlicet particulam ex Sacro Ligno S(ancti)s(simi) Crucis D(omini) N(ostri) Jesu Christi quam reverentè reposuimus, & collocavimus intùs crucem chrijstallinam filigrana argentea circumdatam & funiculo serico rubri coloris benè colligatam nostroque parvo in cera rubra hispanica impresso sigillo pro dicte Sacre Reliquie identitate obsignatam, & ad majorem DEI Gloriam suorumque Sanctorum venerationem dono dedimus, & elargiti fuimus ad effectum, & cum facultate penès se retinendi, aliis donandi extra mittendi, & quacumque Ecclesia, Oratorio, seù Cappella publicae Christifidelium venerationi exponendi, & collocandi. In quorum fidem has testimoniales literas praesentes, manu nostras subscriptas nostroque firmatas sigillo per infrascriptum Secretarium nostrum expediri mandavimus. Datum Romae extrà Portam Latinam hac die 22 Mensis Martij Anno 1730.

(Seal) *H(enricus) E(piscopus) Taumacensis*

Fran(cis)cus del'Rio Prezee(nc)us

³⁸ **Bold** letters, words, or sentences, refer to handwritten additions to the previously printed text.

³⁹ **Bold** letters, words, or sentences, refer to handwritten additions to the previously printed text.

Appendix 4

D(OMINUS) HENRICUS

LASSO DE LA VEGA

Dei, & Apostolicae Sedis Gratia Episcopus Taumacensis.

*Universis & singulis praesentes nostras authenticas literas inspecturis fidem facimus, atque testamur, quatenus Nobis devotè exhibitis plurimis Sacris Reliquiis, eas ex locis authenticis extractas, literis authenticis, & sigillo munitas diligenter recognovimus, ex quibus sequentam⁴⁰ estraximus, videlicet particulas ex Sacra Fascia D(omi)ni N(ost)ri Jesu X(r)isti quam reverentè repositimus, & collocavimus intus **Thecam argenteam in forma ouale duplici chrystallo munitam** & funiculo serico **rubri** coloris benè colligatam nostroque parvo in cera rubra hispanica impresso sigillo pro dicte Sacre Reliquie identitate obsignatam, & ad majorem Dei Gloriam, suorumque Sanctorum venerationem dono dedimus, & elargiti fuimus ad effectum, & cum facultate penès se retinendi, aliis donandi extra Urbem⁴¹ mittendi, & in quacumque Ecclesia, Oratorio, seu Cappella publicae Christifidelium venerationi exponendi, & collocandi. In quorum fidem has testimoniales literas praesentes, manu nostra subscriptas. Nostroque firmatas sigillo per infrascriptum Secretarium nostrum expediri mandavimus. Datum Romae extra Portam Flaminiam hac die **24** Mensis **Maij** Anno 1730.*

(seal) **H(enricus) E(piscopus) Taumacensis**

Antonius Selvii Boxd---

Appendix 5

MARCUS ANTONIUS Miseratione Divina Episcopus

Praenestinus S(anctae) R(omanae) E(cclesiae) Cardinalis Columna, S(anctis)imi D(omini) N(ostri) Papae⁴²

Vicarius Generalis, Romanaeque Curiae, ejusque Districtus Judex Ordinarius etc.

*Universis, & singulis praesentes literas inspecturis fidem facimus, & attestamur, quod Nos ad majorem Omnipotentis Dei gloriam, suorumque Sanctorum venerationem recognovimus **Sacram⁴³ Reliquiam ex ossibus S(ancti) Gregorij Magni Pape confess(or)is et Eccle(siae) doctoris quam ex authenticis locis extractam reverenter collocavimus in Theca argentea fig(ur)e ovalis crystallo ab utraque parte munita⁴⁴ bene clausa, & funiculo serico coloris rubri colligata, ac sigillo nostro munita, eamque consignavimus cum facultate apud se retinendi,***

⁴⁰ **Bold** letters, words, or sentences, refer to handwritten additions to the previously printed text.

⁴¹ *Extra Urbem* in this case means "outside Rome".

⁴² Giovanni Angelo Braschi (1717.-1799.), Pope Pius VI (1775-1799).

⁴³ **Bold** letters, words, or sentences, refer to to handwritten additions to the previously printed text.

⁴⁴ In the form of the serial charter, printed in a majestic form, hand-entered text (here in **bold letters**) that refers to a specific subject.

aliis donandi, extra Urbem⁴⁵ trasmittendi, & in quacumque Ecclesia, Oratorio, aut Cappella publica Fidelium venerationi exponendi. In quorum fidem has litteras testi/moniales manu nostra subscriptas, nostroque sigillo firmatas per infrascriptum Sacrarum Reliquiarum Custodem expediri mandavimus. Romae ex Aedibus nostris die 19^a mensis Aprilis anno 1790
(seal of cardinal Colonna) **J. N. Arch(iepis)copus Sacris Operis**
Gratis ubique: **Jacobus Caect(an)us Severini, Custos**

Appendix 6

GREGORLO A Vares Ep(iscopo) Ruspensi
in Bosna adjutori Ap(osto)li(co)
Munus HOC sacrum
OFFERT
Fr(a) Josephus Paulovicichius Lu/cichius
Il(lustris) D(ominus) CAN(onicus) ET Provic(arius) MacaRENSIS
MDCCLXXXVII

Appendix 7

Ioannes Ioseph Paulouich Lucich Iuris Utriusq(ue) Doctor⁴⁶
Patricius Canonicus et Provicarius Generalis Macarensis
In Regia Sebetidos Neapolitana Societate Laureatus⁴⁷
Academicus Etruscus Cortonensis⁴⁸ Veliternus Volscorum⁴⁹
Spalatensis⁵⁰ et Iaderensis Dalmatiarum⁵¹
Unanimum atque Constantium Taurinensium⁵² in
tota Dalmatia Censor &&&
Universis, et singulis presentes literas nostras visuris fidem indubiam facimus
quod cum anno superiore ab E(minentiss)imo ac R(everendiss)imo / D(omino)
D(omino) Andrea Ioannetto S(anctae) R(omanae) E(cclesiae) Cardinali

⁴⁵ *Extra Urbem* in this case means "outside Rome".

⁴⁶ He received his doctorate in canonic and civil law in 1780 as a 25 year-old in the Italian city of Padua.

⁴⁷ Dominic Zlatarich of Dubrovnik in the middle of August 1794 accepted him into the membership of the Royal Neapolitan (Sebetid) Academy.

⁴⁸ Cardinal Vincenzo Ranuzzi in February 1790 accepted him into the membership of the Accademia Etrusca in Cortona – in Tuscany.

⁴⁹ Cardinal Stefano Borgia in January 1793 accepted him into the membership of the Accademia Volsca in the town of Velletri in Lazio near Rome.

⁵⁰ Through the mediation of the Split canon Nicholas Bartholomew Didoš, he became a member of the Split Society at the end of September 1792.

⁵¹ At the beginning of March 1794, he became a member of the Academy in Zadar through the mediation of Count Damiani (Damjanich) of Vergada.

⁵² Through the efforts of the theologian Carlo Marco Felice Arnaud, he became a member of the Turin Academy in the degli Ardenti class in February 1795.

Presbytero atque inclyto Bononiensi Archiepiscopo dono missum acceperimus / Sacrum Corpus cum Vase Sanguinis S(ancti) Vincentij Martyris de mandato S(anctis)s(im) D(omi)ni N(ost)ri Pii Papae VI e Cemeterio Calepo/dij extractum, et a S(acra) Congregatione Indulgentiarum, sacrarumque Reliquiarum recognitum, et approbatum, in Capsu/la lignea cartha depicta cooperta, Vittaque serica rubra sigla collocatum bene clausum Sigillo Ill(ustrissi)mi ac R(everendissi)mi D(omini) D(omini) Xa/verii Cristiani Episcopi Porphyriensis, atque Sacarii Apostolici Praefecti obsignatum, ejusdemque authenticis literis in/structum Nos ad majorem Omnipotentis Dei gloriam atque ipsius S(ancti) Martyris Vincentij venerationem ea qua par est pie/tate hodie ex eadem Caput cum Vase Sanguinis extraximus atque intus Reliquiarum Argenteum triplici obseratum crystallo, / Vita rubra serica colligatum nostroque parvo Sigillo munitum reverenter reposuimus atque una cum ipsius S(ancti) Martyris Corpo/re iterum in eadem Capsula eadem Vita serica rubra colligata nostroque parvo sigillo obsignata bene clauso atque hanc ipsam / Insignem S(anctam) Reliquiam cum eodem S(ancto) Corpore Ill(ustrissi)mo ac R(everendissi)mo D(omino) D(omino) Gregorio a Varess Ruspensi Episcopo et in Bosna Othoma/na Coadjutori Apostolico in perenne nostri erga ipsum optime meritum Praesulem obsequij et amoris argumentum dono dedi/mus cum eadem que nobis ipsis elargita fuit facultate praedictam Sacram Reliquiam cum S(acro) Corpore apud se retinendi, aliis do/nandi et in quacumque Ecclesia Oratorio seu Capella publice venerationi exponendi absque tamen Officio et Missa ad for/mam Decreti Sac(rae) Congregationis Ritum editi die 11. Augusti 1691. In quorum fidem has presentes literas manu nostra / subscriptas nostroque parvo Sigillo firmatas expediri jussimus.

Datum Macarsche ex AEdibus nostris die 30. Aprilis MDCCXCVII.

Joannes Joseph Provic(arius) G(e)n(er)alis

Greg(orius) Presb(iter) Paulovich Lucich a Sc(ri)ptis

Appendix 8

A(nno) D(omini) MDCCCLXII. Die 17. Junii.

Ego Fr(ater) Sebastianus Episcopus Sio/nensis consecravi altarume hoc Ri/tu S(anctae) R(omanae) E(cclesiae) et reliquias Sanctorum / Martyrum Basilaei et Bonae in eo / inclusi. Ita est Fr(ater) Sebastianus Francovich / Ep(isco)pus Sionensis, et Vic(arius) apostolicus

Bosniae m(anu) p(ropria)